

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RESİM ANASANAT DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BATI VE TÜRK RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK KİLİM VE HALI
ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE DAVŞANCI

MAYIS 2018

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**RESİM ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**BATI VE TÜRK RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK KİLİM VE HALI
ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE DAVŞANCI

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU

MAYIS - 2018

TRABZON

ONAY

Merve DAVŞANCI tarafından hazırlanan “Batı ve Türk Resim Sanatında Geleneksel Türk Kilim ve Halı Örnekleri” adlı bu çalışma 06.07.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Resim Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Program’ında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı – Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Çağatay İnam KARAHAN	Başkan	☐	☐	
Prof. Mansur CAFEROV	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ – Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Merve DAVŞANCI

18.05.2018

ÖNSÖZ

Geleneksel Türk halı ve kilim sanatının tarihi ve sanatsal gelişim içerisinde Türk ressamlarının çalışmalarında kullanımı ile birlikte geleneksel halı sanatında bulunan motiflerin, anlamsal döngülerinden bahsedilmiştir. Halı ve kilim sanatı örneklerini çalışmalarında konu alan Türk ve Batılı ressamların eserlerini bu doğrultuda analiz edip geleneksel halı sanatının Türk resim sanatı içerisinde önemini ve Türk resim sanatına katkıları sanatsal özelliklerine göre sınıflandırılarak araştırılmıştır. Bu çalışmanın konu alınma sebebi yapılan diğer araştırmalarda, geleneksel halı ve kilim sanatının Türk resamlardan çok Batılı ressamın eserlerinin ele alındığı görülmektedir. Bu sebepten geleneksel Türk halı ve kilim öğelerini kullanmış Türk ressamın eserleri üzerinde araştırmalar sürdürülmüştür.

Öncelikle tez konusunu seçerken bu araştırma sürecimde bana bilgi yönünden destek olan ve zamanından ödün veren değerli danışmanım Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU' na teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca ilk danışmanım olan ve sağlık problemlerinden dolayı emekli olan ilk danışmanım Prof. Dr. Arif ALASGAROV' a emekleri ve engin bilgisi için, sayın Mediha TOPAL hocama da halı ve kilim konusunda teorik bilgilerinden dolayı teşekkür ederim. Kaynak bulmamda, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, tüm eğitim hayatım boyunca bilgi ve eğitim neticesinde bana yardımcı olan aileme ve eşime teşekkür ederim. Aynı zamanda bu araştırma sürecinde yanımda fikirleriyle destek veren arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs, 2018

Merve DAVŞANCI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
RESİMLER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ.....	1 - 3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM SANATININ TARİHÇESİ.....	4 -19
1.1. Selçuklu Döneminde Halı ve Kilim Sanatı.....	4
1.2. Osmanlı Döneminde Halı ve Kilim Sanatı.....	10
1.2.1. Uşak Yöresi Halıları.....	14
1.2.1.1. Madalyonlu Uşak Yöresi Halıları.....	14
1.2.1.2. Yıldızlı Uşak Yöresi Halıları.....	16
1.2.2. Bergama Yöresi Halıları.....	16
1.2.3. Saray Halıları.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MİNYATÜR SANATINDA GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM ÖRNEKLERİ.....	20 - 23
--	----------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. **BATI RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM ÖRNEKLERİ.....24 - 46**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. **TÜRK RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM ÖRNEKLERİ.....47 - 104**
- 4.1. Osman Hamdi Bey: 1842 – 1910.....47
- 4.2. Halil Paşa: 1857 – 1939.....50
- 4.3. Hoca Ali Rıza: 1858 – 1930.....55
- 4.4. Abdülmecid Efendi: 1868 – 1944.....56
- 4.5. Şevket Dağ: 1876 – 1944.....58
- 4.6. Mehmet Ruhi Arel: 1880 – 1931.....60
- 4.7. İbrahim Çallı: 1882 – 1960.....62
- 4.8. Hüseyin Avni Lifij: 1886 – 1927.....65
- 4.9. Mihri Müşfik Hanım: 1886 – 1954.....66
- 4.10. Feyhaman Duran: 1886 – 1970.....67
- 4.11. Naci Kalmukoğlu: 1898 – 1951.....69
- 4.12. Şeref Akdik: 1899 – 1972.....70
- 4.13. Fahrelnisa Zeid: 1901 – 1992.....71
- 4.14. Malik Aksel: 1903 – 1982.....73
- 4.15. Nurullah Berk: 1906 – 1982.....75
- 4.16. Turgut Zaim: 1906 – 1974.....76
- 4.17. Eren Eyüboğlu: 1907 – 1988.....79
- 4.18. Sabri Fettah Berkel: 1907 – 1993.....82
- 4.19. Ercüment Kalmık: 1909 – 1971.....83
- 4.20. Bedri Rahmi Eyüboğlu: 1911 – 1975.....84
- 4.21. Mustafa Aslıer: 1925 – 2015.....88

4.22. Necdet Kalay: 1932 – 1984.....	89
4.23. Yalçın Gökçebağ: 1944 – ?.....	92
4.24. Abit Güner: 1947 – ?.....	93
4.25. Kamil Aslanger: 1949 – ?.....	95
4.26. Hasan Nazım Balaban: 1955 – ?.....	101
4.27. İlham Enveroğlu: 1970 – ?.....	104
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	107
EKLER.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	114

ÖZET

Dünya sanat tarihinde Türk kültürünün ve geleneksel Türk sanat örneklerinin önemli bir dalı olan geleneksel halı ve kilim dokuma sanatı, ilk defa ihtiyaca dayalı olarak Orta Asya'da Türkler tarafından ortaya çıkarılmıştır. Halı ve kilim dokuma sanatının bir çok tarihi döneme tanıklık etmiş olduğu da görülmektedir. Bu tarihsel dönemlerde bulunan ve günümüze sağlam bir şekilde gelebilen Türk halı, kilim örnek ve motiflerini, minyatür, fresk (duvar resmi) ve resim sanatında görmek mümkündür.

Böylelikle bu çalışmada, araştırmalar kapsamında Türk halı ve kilim dokuma sanatının tarihsel ve sanatsal özellikleri ele alınarak, Batı ve Türk resim sanatı içerisinde geleneksel halı ve kilimi konu almış olan ressamın eserleri tarihsel sıralamasına göre incelenmiştir.

Araştırmalar neticesinde halı ve kilim imgesini kullanan sanatçılar arasında genellikle Batılı ressamlardan olan Hans Holbein, Lorenzo Lotto, Carlo Crivelli, Hans Memling, Gentile Bellini, Johannes Vermeer, Jan Van Eyck, Vittore Carpaccio ve Oryantalist ressamın eserleri incelenmiş fakat Türk ressamının eserlerinde kullanılan Türk halı ve kilim kompozisyonlarının üzerinde durulmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple oluşturulan bu çalışma, Türk geleneksel ve kültürel özelliklerini yansıtan ve sanatsal özelliği ile de zengin ve özgün olan Türk halı ve kilim sanatı göz önünde bulundurularak Batı ve Türk resim sanatındaki görsel ifadesi incelenmiştir.

Geleneksel halı ve kilim motiflerini kullanan, Türk resim sanatı tarihinde minyatür, oryantalist ve çağdaş Türk ressamın içerisinde bulunan; Osman Hamdi Bey, Halil Paşa, Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Mihri Müşfik Hanım, Malik Aksel, Turgut Zaim, Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi Türk ressamının eserlerinin bazılarında geleneksel sanatlardan etkilenerek, halı ve kilim imgesini konu alan çalışmalar incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışma kütüphaneler, bilimsel ve görsel kaynaklar ve çeşitli müzeler kapsamında ve birebir görüşmeler bağlamında, kuramsal araştırmaya yönelik oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Halı ve Kilim Sanatı, Minyatür Sanatı, Batı Resim Sanatı, Türk Resim Sanatı.

ABSTRACT

In the history of world art, Turkish art of traditional carpets and rugs, which is an important branch of traditional Turkish art examples, for the first time, it was discovered by the Turks in Central Asia. It is also seen that many of the history of carpets and rug weaving art has witnessed. It is possible to see Turkish carpets, rug samples and motifs, miniatures, frescoes (wall paintings) and painting arts which are found in these historical periods and which are coming up with a solid day.

Thus, in this study, the historical and artistic characteristics of the Turkish carpet and rug weaving art within the scope of the researches were examined and the Works of the painters who had taken the traditional carpet and rug subjects in the European and Turkish painting art were examined.

Among the artists who use carpet and rug image as a result of the researches, the Works of Hans Holbein, Lorenzo Lotto, Carlo Crivelli, Hans Memling, Gentile Bellini, Johannes Vermeer, Jan Van Eyck, Vittore Carpaccio and Orientalist painters which are mostly European painters are discussed but they are on top of the Turkish carpet compositions used in the Works of European and Turkish painting artists it has been determined that it has not stopped.

Using traditional carpet and kilim motifs, it is found in the history of Turkish painting art, in miniature, orientalist and contemporary Turkish painters; Osman Hamdi Bey, Halil Paşa, Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Mihri Müşfik Hanım, Malik Aksel, Turgut Zaim, Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu have been investigated in some of the Works of Turkish painters by studying traditional carpets and rugs imagery. The study in this directed to theoretical research in the context of libraries, scientific and visual sources and various museums and individual interviews.

Keywords: Traditional Carpet and Rug, Miniature Art, Western Painting Art, Turkish Painting Art.

RESİMLER LİSTESİ

Resim Nr.	Resim Adı	Sayfa Nr.
1	Pazırık Halısı.....	2-3
2	Konya Yöresi Selçuklu Halısı.....	5
3	Beyşehir Yöresi Selçuklu Halısı.....	6
4	Ceylon Tea Center Çay Kutusu.....	6
5	Ming Halısı.....	8
6	Horoz Figürlü Halı.....	9
7	Marby Halısı.....	10
8	Osmanlı Dönemi Anadolu Türk Halısı (I. Holbein).....	11
9	Osmanlı Dönemi Anadolu Türk Halısı (II. Holbein ve Lotto).....	12
10	Osmanlı Dönemi Büyük Sekizgenli Anadolu Türk Halısı (III. Holbein).....	13
11	Madalyonlu Uşak Yöresi Halısı.....	15
12	Beyaz Zeminli Uşak Yöresi Halısı.....	15
13	Yıldızlı Uşak Yöresi Halısı.....	16
14	Bergama Yöresi Halısı.....	17
15	Osmanlı Saray Halısı.....	18
16	Kelile ve Dimne.....	20
17	Kelile ve Dimne.....	21
18	Firdevsi “Şehname”.....	22
19	Külliyyat-ı Katibi.....	23
20	Hans Holbein, “Tüccar Georg Gisze”.....	24
21	Hans Holbein, “Elçiler”.....	25
22	Lorenzo Lotto, “Giovanni Della Volta Eşi ve Çocukları”.....	26
23	Lorenzo Lotto, “Karı ve Koca”.....	27

24	Gentile Bellini, “Bakire ve Çocuk Enthroned Hakkında”	28
25	Carlo Crivelli, “St. Emidius ile Müjde”	28
26	Hans Memling, “Çiçekli Natürmort”	29
27	Domenico Di Bartolo, “Öksüzlerin Evlenmesi”	30
28	Sebastiano Del Piombo, “Ferry Carondelet ve Sekreterlerinin Portresi”	31
29	A Vanitas Still Life, “Kuzey İtalyan Okulu”	32
30	Henry Hastings, “Huntington’un 5. Kontu Paulus Vansomer”	32
31	Eugene Delacroix, “Cezayirli Kadınlar”	33
32	Henri Matisse, “Kitaplar ve Mumlarla Hayat”	35
33	Henri Matisse, “Ressamın Ailesi”	36
34	Fabio Fabbi, “Harem Damsçıları”	37
35	Ferencz Franz Eisenhut, “Paşanın Cariyesi”	38
36	Paul Klee, “Botanik Bahçe”	39
37	Piet Mondrian, “Güneş Işığı Değirmeni – Winkel Fabrikası”	39
38	Michael Werner, “Urend Standart”	40
39	James Abbott Whistler, “Mor ve Altınlı Kapris: Altın Panel”	41
40	Kristin Salery, “Müzişyen ve Oyun Oynayanlar”	42
41	Borid Vedernikov, “Nar ve Kavun”	43
42	Stanislav Plutenko, “Oyun, Komedyenler”	44
43	Stanislav Plutenko, “Yükseliş”	45
44	Stanislav Plutenko, “Halı Dokuyan”	45
45	Stanislav Plutenko, “Geceyi Görmek”	46
46	Osman Hamdi Bey, “Mihrap”	48
47	Osman Hamdi Bey, “Camiden Çıkan Sultan”	49
48	Halil Paşa, “Kervansaray Avlusunda Halıcılar”	50
49	Halil Paşa, “Bahçede Kadınlar”	51
50	Halil Paşa, “Ressam Kız ve Atölyesi”	52
51	Halil Paşa, “Yaşlı Halayık”	53
52	Halil Paşa, “Figürlü Enteryör”	54

53	Hoca Ali Rıza, “Enteryör”	55
54	Abdülmecid Efendi, “Haremde Beethoven”	56
55	Abdülmecid Efendi, “Haremde Goethe”	57
56	Şevket Dağ, “Harem Dairesi”	58
57	Şevket Dağ, “Ayasofya”	59
58	Mehmet Ruhi Arel, “Dokumacı”	60
59	Mehmet Ruhi Arel, “Model”	61
60	İbrahim Çallı, “Nü”	62
61	İbrahim Çallı, “Meyve Tabağı”	63
62	İbrahim Çallı, “Nü”	63
63	İbrahim Çallı, “Mihri Müşfik Hanım”	64
64	Hüseyin Avni Lifij, “Karagün”	65
65	Feyhaman Duran, “Mevsume Yalçın Portresi”	66
66	Feyhaman Duran, “İç Mekan, (Hattat Rıfat Efendi ve Ailesi)”	67
67	Feyhaman Duran, “Ayvalı Natürmort”	68
68	Naci Kalmukoğlu, “Nü”	69
69	Şeref Akdik, “Ayna Önündeki Köpekli Kadın”	70
70	Fahrelnisa Zeid, “Üçüncü Mevki Yolcuları”	71
71	Fahrelnisa Zeid, “Kutsal Koruma”	72
72	Malik Aksel, “Enteryör”	73
73	Malik Aksel, “Halı Dokuyanlar”	74
74	Nurullah Berk, “Kadın”	75
75	Nurullah Berk, “Ütü Yapan Kadın”	76
76	Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadınlar”	77
77	Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadınlar”	78
78	Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadın”	78
79	Eren Eyüboğlu, “Figürlü Kompozisyon”	79
80	Eren Eyüboğlu, “Portre”	80
81	Eren Eyüboğlu, “Kilimli Kompozisyon”	81

82	Sabri Berkel, “Yoğurtçu”	82
83	Ercüment Kalmık, “Köye Doğru”	83
84	Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kırmızı Bacaklı İğdeli Gelin”	84
85	Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kilimli Soyut” (detay)	85
86	Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Çıplak”	86
87	Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Aşık Veysel”	87
88	Mustafa Aslıer, “Eş Evliyalılar”	88
89	Necdet Kalay, “Halıcılar”	89
90	Necdet Kalay, “Halı Dokuyanlar”	90
91	Necdet Kalay, “Hamur Açan Yörük Kadını”	90
92	Necdet Kalay, “Köylü Kadını”	91
93	Yalçın Gökçebağ, “Halı Yıkayanlar”	92
94	Yalçın Gökçebağ, “Kilim Yıkayanlar”	92
95	Abit Güner, “İsimsiz”	93
96	Abit Güner, “Halılı ve Üzümlü Natürmort”	94
97	Kamil Aslanger, “Nazıdil Sultan ile Gülhiz ve Gördes Halısı”	95
98	Kamil Aslanger, “Sultanlar ve Mekanlar, Bağdat Köşkünde Üç Sultan”	96
99	Kamil Aslanger, “Sultanlar ve Mekanlar 9”	97
100	Kamil Aslanger, “Sultanlar ve Mekanlar 13”	98
101	Kamil Aslanger, “Halı Üzerinde Oynayan Kızlar”	99
102	Kamil Aslanger, “Sultanlar: Okuyan Sultan”	100
103	Hasan Nazım Balaban, “Kurşun Dökme”	101
104	Hasan Nazım Balaban, “Bohça Hazırlayanlar”	102
105	Hasan Nazım Balaban, “Yufka Açanlar”	102
106	Hasan Nazım Balaban, “Kurşun Dökenler”	103
107	İlham Enveroğlu, “Gemi”	104
108	İlham Enveroğlu, “Şaman Duası”	104

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. : adı geçen eser

Bknz. : Bakınız

M.Ö. : Milattan Önce

Nr. : Numara

SSM : Sakıp Sabancı Müzesi

Syf. : Sayfa

TÜYB : Tuval Üzerine Yağlıboya

t.y. : tarih yok

yy. : yüzyıl

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamında sosyal, ekonomik ve coğrafi etkileşimlerden yola çıkıp sanat oluşumuna bağlı olarak eserler üretmiş ve bunlar üzerinde fark etmeden kendine ve yöresine ait izler taşımıştır. Özgün ifade taşıyan sanat eserleri ise zamanla geleneksel değere sahip olan sanatsal özellikleri oluşturur.

Geleneksel sanat; Toplumların tarihi zamanlar içinde biriktirdikleri maddi ve manevi ürünlerin ortamında oluşur. Bununla birlikte tarihi birikimin bilgilendirilmesi ve günümüz yaşantısına katılması ile kültürel ortam oluşmaktadır (Kuban, Ekim 1994: 7). Bu sebeple insanlar farklı sanat dalları ortaya çıkarmışlardır. Özgün ve zengin kültürel değere sahip olan geleneksel Türk halı ve kilim sanatı bunların başlıca örneklerindedir. Türk tarihinde bozkır kültürünü ve bu kültürün oluşturduğu yaşam şartlarının, halı ve kilim sanatının çıkış noktasını meydana getiren en önemli faktör olduğu ileri sürülmüştür (Türkmen vd., Mayıs 2002: 91). Nitekim Türk bozkır sanatı olarak göçebe yaşam süren topluluklarda bu sebepten ileri gelerek dokumacılık sanatının başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Tabiatta var olan canlı varlıklar ile cansız varlıklardan etkilenen dokuyucunun bunları somut veya soyut bir şekilde dokumaya aktarmaları motifleri, motiflerin çeşitli şekillerde bir araya gelmesi ise desenleri meydana getirir (Özçelik, Mayıs 2002: 85).

Geleneksel Türk sanatlarında kullanılan motifler, her tarihi zamana, dönemine, sanatçısına göre belirli anlamlar kazanmakta ve sembol haline gelmektedir. Geleneksel halı ve kilim motiflerinde de Türk sanatına özgü anlamsal çağrışımlar her tarihsel ve sanatsal dönemde mevcuttur.

Türk halı sanatı motifleri her biri ayrı anlamlarda olup sevgi, mutluluk, anne kız kavgaları ve farklı hayat hikayelerini yansıtan kilim ve halılarımızda, Türk kadınları tarafından izleyenlere yansıtılmıştır(Özçelik, Mayıs 2002: 85). Bu sanatı icra eden Türk kadınlarının mutluluğu, hüznü, kızgınlığı ve gençliklerinde yaşadıkları duyguları ilmek ilmek dokuduğu halılarda yaşatmışlardır. Böylelikle Batı ve Anadolu'daki sanatçılar, halı ve kilim sanatından esinlenerek eserlerinde bu konu ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Türkün yüzyıllar boyunca gündelik yaşamının vazgeçilmez bir parçası olma özelliğini kaybetmeyen halı sanatımız, Türk sanat tarihi'nin önde gelen dallarından birini oluşturmaktadır (Türkmen vd.,2002: 91).

Tüm sanat dalları arasında Türklere özgü ve “Ata sanatı” olarak nitelendireceğimiz halı ve kilim sanatının çok uzun ve kapsamlı bir tarihe sahip olduğunu kaynaklardan da görmekteyiz. Halıcılık, geleneksel dokuma özellikleri ve kompozisyonu ile birlikte, bitkisel boyalarla oluşturulan çeşitli ipleri ve malzemeleriyle günümüze kadar gelebilmiştir. Yapılan tarihi ve arkeolojik kazılarda binlerce yıl öncesine dayanan araştırmalarla Türk dokuma kültürüne ait bilgilere ulaşılmıştır.

Ortalama olarak M.Ö 3. Yüzyılda dokunduğu bilinen “Pazırık” kurganında (mezar) bulunan ve dünyada bilinen ilk halı olarak kabul edilmiş Pazırık dokuma halısı 1947-1949 yılları arasında Rus arkeolog Sergej Rudenko tarafından bulunmuştur (Aslanapa, 1973’ten aktaran: Deniz, 2005: 26). Bu halının Türk halı sanatında ve orta Asya kültüründe önemli bir yeri vardır. Pazırık halısı bugün Rusya’da; “St. Petersburg The State Hermitage” müzesinde bulunmaktadır.

İlk Türk halısı olarak bildiğimiz Pazırık halısı, değişikliğe uğramadan günümüze ulaşabilmiştir. Araştırmalarda Pazırık halısının ölçüleri, 183x196 cm olarak kayıt edilmiştir (Özkeçeci, 2004: 118). Pazırık halısında, 36.000 Gördes düğümü bulunmaktadır. Bu düğüm sayısı o günün şartları ve sanatsal gelişmeleri içerisinde ulaşılmamış ustalığa sahiptir.

Resim 1: Pazırık Halısı

Kaynak: Blogspot (2015) , <https://otukenormaninifilizleri.blogspot.com/2016/03/dunya-bilinen-ilk-hals-turklerin.html> (06.04.2016).

Resim 1: Pazırık Halısı (Detay)

Kaynak: Blogspot (2015) , <https://otukenormanininfilizleri.blogspot.com/2016/03/duny-ann-bilinen-ilk-hals-turklerin.html> (06.04.2016).

7. ve 8. Yüzyıllar arasında yerleşik hayata geçmeye başlayan ve sanatsal faaliyetlerini arttıran Göktürkler ve Uygurlar devrinde halk, ticari gelirlerinde sanatsal alışverişlerin merkezi haline gelmiştir. Fakat bu dönemde birçok soygun ve tahribe uğradığından dolayı çok az eser günümüze gelebilmiştir. Uygurlar döneminde Oğuz Türklerinin bilinen en eski epik destansı hikâyeleri olan “Dede Korkut Hikayeleri”nde de Türk halısının nasıl dokunduğu ve kullanıldığı hakkında bilgi verilmektedir. 9. Yüzyılda Abbasiler döneminden kalma olduğu söylenen 2 küçük halı da Fustat’da bulunmuştur.

Anadolu’da Karahanlılar döneminde Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte halıların kullanım alanları ile birlikte halı ve kilim çeşitleri artmıştır. 11. ve 12. Yüzyıllarında Büyük Selçuklular zamanından kalma hiçbir halıya ulaşılammıştır. Bunun sebebi o dönemde yaşanan göçler ve savaşlar gösterilebilir. Orta Asya döneminde önemli bir dönüm noktası olan bu halı sanatı incelendikten sonra ise Anadolu’da halıcılık tarihimize damgasını vuran 13. Yüzyıl Selçuklu halılarını görmekteyiz (Türk Kültür ve Sanatından Kesitler, 2002: 86).

15. Yüzyıl yarısına kadar Orta Asya’dan Batı’ya göç eden Türk grupları ile taşınan ortak motifler, aynı zamanda kültürümüzün el sanatlarına yönelik özgün değerlerinin ne kadar sağlam bir alt yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ortak kültür ve anlatım dili haline gelen bu motif ve sembollerin geliştirilip, yeni bir üslupla harmanlanarak Batılı ressamın eserlerinde özgün bir yapıyı oluşturmuştur

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM SANATININ TARİHÇESİ

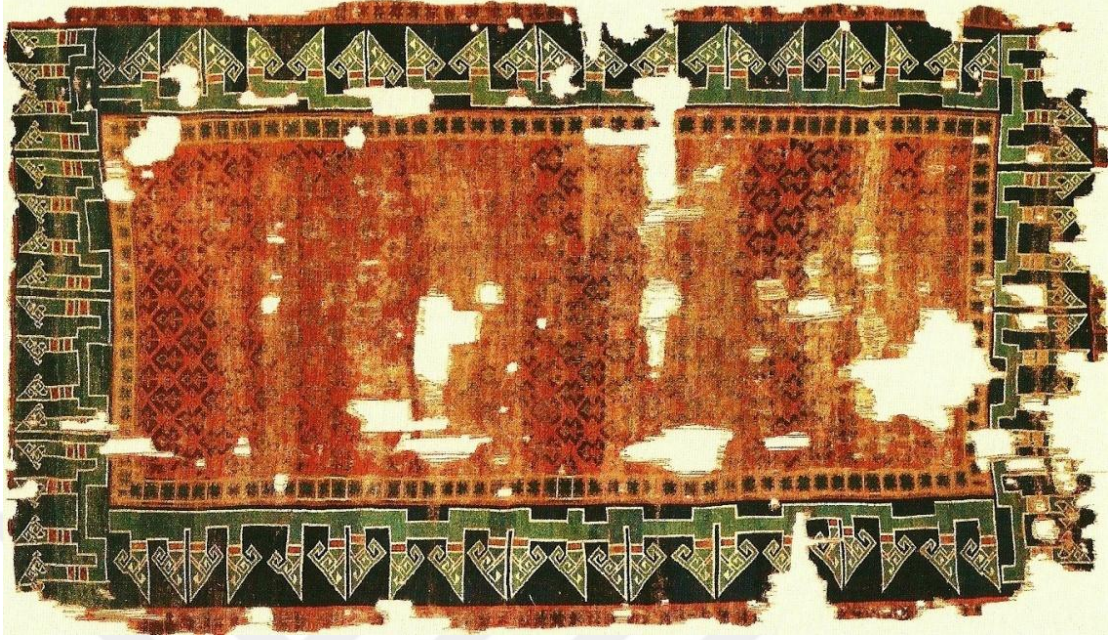
1.1.Selçuklu Döneminde Türk Halı ve Kilim Sanatı

Selçuklu Döneminde Halı ve Kilim sanatında genellikle taban rengi mavi veya kırmızıdır. Motiflerde ise açık kırmızı ve açık mavi, koyu sarı ve açık sarı veya açık yeşil rengi bulunmaktadır. Halı desenlerinde, sekizgen şekiller, bazen geometrik hale getirilmiştir. (Saççın, t.y.). Bitki motiflerinden çok kufi yazı (Arap yazısının dik, sert ve köşeli çizgilerle yazılan bir biçimi) bordürler daha çok kullanılarak, 13. Yüzyıldan 19. Yüzyıla kadar çeşitli halılarda geliştirilerek yaşatılmıştır. Bu kufi yazılı motifler okunmayan sadece estetik değer olarak oluşturulan şekillerdir.

Halı sanatında Türklerin, dönemin diğer hükümdarlıkları ile etkileşimleri sonucunda halının ihraç edilmesiyle birlikte Türk halı kültürünü öğrenmeleri ve alışveriş etmesi sonucu Türk halı sanatı gelişme göstermiştir. Geleneksel Türk halı ve kilim sanatı, 13. - 19. Yüzyılları arasında zamanla gelişerek Osmanlı dönemi halısının başlangıcını oluşturmuştur. Her yeni tip oluşurken konunun ve halı sanatının önemi de gelişme göstermiştir (Yetkin, 1974: 15). Bununla birlikte Selçuklu hâkimiyetinde oluşan sanata eğilim Türk tarihinden bu yana fazlasıyla etki etmiş ve diğer sanat dallarında da büyük bir ilerleme ve gelişme göstermiştir.

Türk halı sanatının en parlak devri Selçuklu ve Osmanlı dönemlerindeki halı sanatı üzerinde yaşanmış olduğu görülmektedir. Türk halılarında özellikle Gördes düğüm tekniği (Türk düğümü) ile yapılanlar dokumacılık özellikleri renk ve desen açısından önemli ölçüde geleneksel Türk Halı sanatına katkı sağlamıştır. Selçuklu halı sanatı, İstikrarlı bir gelişim çizgisi takip eden Türk halı sanatının Anadolu'daki başlangıcı olarak kabul edilir (Türkmen vd., 1993: 92).

Resim 2: Konya Selçuklu Halısı, 13. yy. , (2,85x5,50m.) İstanbul,Türk ve İslam Eserleri Müzesi.

Kaynak: Selçuklu Mimarisi (2008), <http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/selcuklular/selcuklu-el-sanati/hali-sanati> (25.03.2017).

Konya grubu halıları genellikle büyük boylarda olup geometrik şekillerden meydana gelmektedir. Bu halı türlerinde en önemli özellik geniş ölçüde oluşan bordürlerde iri kufi yazı bulunmasıdır. Konya halısında, pek az renk kullanılmasına rağmen aynı rengin çeşitli tonlarından kullanılarak daha zengin gösterilmiştir. Bununla birlikte resim sanatı ile yarışacak kadar renk anlayışı ve çeşidi ortaya çıkmaktadır (Aslanapa, 2005:26).

Anadolu halı sanatındaki ilk önemli gelişmeler Anadolu Selçuklu döneminde dokunan halılar ile başlayıp, devamında beylikler döneminde de yükselerek devam etmiştir. Bu dönemdeki halıların en bilinenlerinden biri ise Beyşehir yöresi halılarıdır. Bu halı sanatı ismini, 1930 yılında R.M. Riefstahl tarafından Beyşehir Eşrefoğlu camiinde bulunmasından dolayı almıştır ve halen Konya Mevlana Müzesinde sergilenmektedir (Aslanapa, 2005: 41). (Resim 3)

Resim 3: Beyşehir Yöresi Selçuklu Halısı, 13. Yy., (1.16x0.49), Konya Mevlana Müzesi

Kaynak: Selçuklu Mimarisi (2008), <http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/selcuklular/selcuklu-el-sanati/hali-sanati> (25.03.2017).

Beyşehir halı özellikleri, Konya Selçuklu halıları ile benzerlik göstermekte ve Selçuklu halıları ile aynı desen ve karaktere sahiptir. Beyşehir halısının motiflerini Londra'da Ceylon Tea Center tasarımcıları, çay Kutularında amblem olarak kullanmıştır. (Resim 4)

Resim 4: Ceylon Tea Center Çay Kutusu

Kaynak: Türk halıları (2009), http://www.turkelhalilari.gov.tr/makalelerphp?language=tur&icerik=turk_hali_sanati_yeni_kesif3 (25.03.2017).

Beyşehir halı grubunun içerisinde sayılan bir halı grubu daha mevcuttur. Bu halı grubunu Fustat'ta (Kahire) bulunan halılar olarak sınıflandıran Aslanapa (2005: 49)'ya göre, 13., 14., ve 15. Yüzyıllardan kaldığı düşünölen bu halılar Hayvan motifli halılara göre Batılı ressamaların eserlerinde daha nadir görölmektedir. Fustat grubunun içerisinde Arkeolog Lamm tarafından bulunan halıları da kapsamaktadır. Bu halılarda tek argaç üzerine düğüm tekniğinden bahsedilmiştir. Bu düğüm tekniği kısaca dikey olan ip üzerine 2 kez dolama yöntemidir. Bu halı tipinin 14. - 15. Yüzyıl İspanyol halılarında da kullanıldığından söz edilmektedir.

Anadolu halı sanatındaki ilk önemli gelişmeler Anadolu Selçuklu döneminde dokunan halılar ile başlayıp, beylikler döneminde de yükselerek devam etmiştir. Beylikler dönemindeki halılar grubunda hayvan figürlü halılar mevcuttur. Bu halı grubunda genellikle hayvan motifleri kullanıldığından dolayı hayvan figürlü halılar olarak adlandırılmışlardır.

XIV. yüzyıl Hayvan figürlü halılarda, zemin genellikle büyük ya da küçük karelere bölünüp, karelerin içlerine sekizgenler yerleştirilmiştir. Bunların içlerine de stilize edilmiş hayvan figürleri dolgulanmıştır (Türkmen vd, 2002: 93). Hayvan figürlü Türk halıları önceleri daha çok Batılı ressamaların eserlerinden biliniyordu. Fakat daha sonra bu halıların örneklerinin benzerleri bulununca 14. Yüzyıl başında Anadolu'da dokunup Avrupa'ya ihraç edildiği anlaşılmıştır.

Aynı zamanda birkaç kaynaktan ise bu hayvan figürlerinde genellikle kuş desenleri kullanıldığından dolayı bir kısmı "Kuşlu Halılar" olarak adlandırılmıştır. Ming halısı bazı kaynaklarda kuşlu halı olarak da ele alınmıştır. Ve ilk Türk halısı olan Pazırık halısı bulunmadan önce Ming Hayvan figürlü halısı, şuan Doğu Berlin Müzesinde bulunan 15. Yüzyıl ilk orijinal küçük örneği, Ejder ile Zümrüd-ü Anka mücadelesini canlandırmakta ve Çin sanatından gelmektedir (Avrupa Resminde Türk halısı, (t.y.), <https://www.academia.edu/8813005/>).

Resim 5: Ming Halısı, 15. yy. 1,72x90 cm, Berlin, Devlet Müzesi

Kaynak: Blogspot (2015), <https://tarihvearkeoloji.blogspot.com.tr/2015/04/avrupa-resim-sanatinda-turk-halilari.html> (28.03.2017).

14. Yüzyılın sonuna doğru ise hayvan figürlü halılar daha çok gelişerek ve desen seçeneklerini arttırarak araştırma metinlerinde yer almıştır. Hayvan figürlerinden sadece kuş motifleri kullanılırken zamanla diğer hayvan motiflerini de bu halı gruplarına dahil etmişlerdir.

15. Yüzyıl başlarındaki halı türlerinde hayvanlar arasında yaşanan kavgalar ele alınmıştır. 15. Yüzyıl sonuna doğru hayvan figürlü halılar geometrik ve bitki motifli halıların yerini almaktadır.

14. ve 15. Yüzyıllarda Batılı ressamalar Selçuklu Dönemi hayvan motifli halıları, sıklıkla tablolarında kullanmışlardır. Ancak, 15. Yüzyılın bitimine doğru bu halı grubu, Batılı ressamaların tablolarında giderek daha az ele alınmış ve geometrik motifli halılar olarak kompozisyonlarında görülmeye başlamıştır. Bu halı tiplerinin ardından hayvan figürlü halılara yönelenilmiş ve böylece desenler giderek farklılaşmış ve daha gelişmeye başlamıştır. Bu halı türleri, Batılı ressamalar tarafından resmedilmiş fakat aslına uygun olarak ifade edilememiştir. Bununla birlikte bu halıların orijinallerine çok az rastlanmaktadır.

Hayvan motifli halılarda bazen serbest, bazen dikdörtgen veya kare bölmeler içinde, bir ağacın iki tarafında simetrik kuş motifleri vardır. Bu çağdan kalan hayvan figürlü halıların Türkiye'deki en önemli örneği, Konya müzesinde bulunan, tekrar eden bir kuş motifinden meydana gelmiş halıdır (Kuban, 1994: 228).

Resim 6: Horoz Figürlü Halı, 115. yy. Sonu, Konya Mevlana Müzesi

Kaynak: Türk Halı Sanatının Bin Yılı, Oktay Aslanapa, syf 84.

Marby halısı ise Selçuklu halıları içerisinde kuşlu ve hayvanlı halı tiplerine girmektedir. Özellikleri bakımından da genellikle kırmızı zemin renkli ve bordürlü şekilde yapılmıştır. Bu halı tasvirlerinin tarihi 15. Yüzyıl çevresinde tarihlendirilmektedir. Aynı zamanda Fustat'ta bulunan halı örnekleriyle de benzerlik göstermektedir.

Marby halısı desenleri ortadan ikiye bölünmüş ve her bölme, ağacın iki tarafında birer kuştan oluşan bir kompozisyonda sekizgenler şeklinde oluşturulmuştur (Aslanapa, 2005:80).

Resim 7: Marby Halısı, 15. Yy., 1.45x1.09, Stockholm Devlet Tarihi Müzesi

Kaynak: On Türk (2010), <https://onturk.org/2011/09/26/turk-kulturunde-horoz-aygir-tavuk-horos-horus/> (19.04.2017).

1.2.Osmanlı Döneminde Türk Halı ve Kilim Sanatı

Osmanlı halı sanatı, 14. Yüzyıl ile 17. Yüzyıl arasında farklı bölgelere ve döneme göre gelişme göstererek ilerlemiştir. Hayvan figürlü halıların 15. Yüzyıl'dan itibaren yerini geometrik ve bitkisel motifler olarak zamanla Osmanlı dönemi halı özellikleri oluşmaya başlamıştır.

Halının zemininde küçük karelerden oluşan ve her karenin içinde geometrik motiflerin birleşiminden oluşan Osmanlı halısı, Holbein adı ile tanınan halıların ilk basamakları olarak kabul edilebilir (Aslanapa, 2005: 107).

Tartışmaya açık bir halı grubu olan bu halı grubu bazı kaynaklarda ressamın adlarıyla (Hans Holbein, Lorenzo Lotto, Carlo Crivelli, Hans Memling, Gentile Bellini) sınıflandırılmıştır. Bunun sebebi henüz halıların isimlendirilmediği ve hangi döneme ait olduğu tespit edilemediğinden, günümüze de ulaşmaması olarak gösterilebilir. Ve bu halı tiplerinin o dönem Batılı ressamın kompozisyonlarında kullanması halının döneminin tespitini sağlamıştır.

15. Yüzyıl, geometrik motiflerinin halı sanatına girmesiyle kaynaklarda Holbein ve Lotto halıları olarak adlandırılan Anadolu Türk halıcılığı oluşmaya başladığı dönemdir. Aynı şekilde bazı kaynaklarda ise Transilvanya halıları olarak bahsedilmektedir. Bu halı grubunu üç tarzda olacak şekilde sınıflandırmak mümkündür. I. Holbein halısı düz kırmızı zemin üzerinde küçük sekizgen ve baklava şekillerinin, Selçuklu halısındaki gibi kufi bordürlerle çevrelenmiş şekilde tasarlanmış bir Anadolu Türk halısıdır.

Aslanapa (2005), kitabında yanlış isimlendirildiğini düşündüğü Holbein halısı aslında genç Hans Holbein doğmadan önce bu halı tipinin var olduğu keşfedilmiş ve ressamın adı ile anılmasının yanlış olduğu da böylece kanıtlanmış olmaktadır.

Resim 8: Osmanlı Dönemi Anadolu Türk halısı (1. Holbein Halısı), 178x404 cm, 16. yy, Brukenthal Ulusal Müzesi

Kaynak: Halı (2013), <http://www.hali.com/news/transylvanias-carpet-treasures-come-to-gdansk-poland/> (14.02.2017).

II. tip Holbein halısında I. tip Holbein halısındaki şemanın hemen hemen aynısı devam etmekte, fakat artık geometrik motiflerin yerini bitkisel motifler almaya başlamıştır. Böylece sekizgenleri konturları kaybolarak daha dağınık yapıdan desenlerden oluşmaktadır. II. Holbein halısı olarak anılmasının yanında Holbein bu halı tipini eserlerinde kullanmamıştır. Ressam Lorenzo Lotto, bu halı tipini kullandığı için onun adı ile kaynaklarda yerini almaktadır.

2. farklı bilgiye göre de Uşak halısı olarak isimlendirilmiştir. Aynı zamanda bu halı tipi uşak halılarının da önceki evresini oluşturmaktadır.

Resim 9: Osmanlı Dönemi Anadolu Türk halısı (Lotto ve II. Holbein) 115x175 cm, 17. yy., Brukenthal Ulusal Müzesi

Kaynak:Halı (2013), <http://www.hali.com/news/transylvanias-carpet-treasures-come-to-gdansk-poland/> (28.03.2017).

III. ve IV. tip Holbein halısında ise kullanılan sekizgen şekiller I. tip Holbein halısından daha büyük yapıdadır ve bitki motifleriyle çevrilmiştir. III. tip Holbein halısında sadece büyük tip sekizgenler ve sayıları 2-4 arasında iken IV. tip Holbein halısında ise büyük sekizgenlerin yanında küçük desenli sekizgenler de vardır.

Resim 10: Osmanlı dönemi, Büyük Sekizgenli Anadolu Türk Halısı (III. Holbein), 118x12 cm, 15.yy İkinci Yarısı, Catherine Katedrali, İsviçre

Kaynak: Azerbaijan rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/early-ottoman-rugs/sion_church_large_pattern_holbein_rug.htm (28.03.2017).

Osmanlı dönemi Anadolu Türk halısı Holbein grubu halıları ve Bergama yöresi halıları da Gördes düğümü ile Bergama yöresinde yapılmıştır. Bergama yöresi halıları olarak ayrı sınıflandırılmıştır. (bkz syf. 17)

1.2.1.Uşak Yöresi Halıları

Selçuklu Halıları'ndan sonra Türk halısının ikinci önemli dönemi 16. Yüzyılda Uşak yöresinde ve yakınlarında dokunan halılar ile başlar. Bunlar Osmanlıda Anadolu Türk halılarının en önemli grubunu ifade eder. Bu halı tipi çok büyük ölçüde ve çok desenli olurlar. Uşak halılarında renkler daha az sayıda ve koyu renklerde hakimdir. Bunlarda, kırmızı, koyu mavi, bazen de siyah konturlar bulunur.

Uşak Halısı iki tipte incelenmiş olup bunlar Madalyonlu ve Yıldızlı Uşak halılarıdır. Uşak halılarında renkler koyu olarak gösterilmiştir. Uşak halılarında hakim renkler; kırmızı, lacivert, yeşil, sarı olarak ve genellikle çiçek motifleri ile büyük boylarda dokunmuştur.

16. Yüzyılın sonuna doğru başta İngilizler, İtalya prenslikleri, Avusturya – Macaristan İmparatorluğu, Prusya krallığı ihtişam ve zenginliği ifade eden halıyı sarayları için ve özel kullanım alanları için Anadolu'dan ihraç etmişlerdir (Atalay, 1967: 22).

Rönesans döneminde yapılan resimlerde halının kullanım amacı zenginliğin göstergesi olarak, ihtişamı ifade etmek için ön planda tutan ressamın aynı zamanda o dönemin önemli kişilerinin ayaklarının altında ya da çevresinde resmederek eserlerine de daha anlam ve önem katmışlardır. Böylece eserinde kullandıkları halılarda ve kendilerine özel dokuttukları halılarda kendilerine ait imza ve semboller kullanmışlardır.

1.2.1.1. Madalyonlu Uşak Yöresi Halıları

Sonsuzluk anlayışı içinde madalyon fikrinin temel alındığı Uşak halıları, 18. Yüzyıl'a kadar dokunmuş olup 16 - 17. Yüzyıllar arasında İtalyan ve Hollandalı ressamın eserlerinde, biçimlerine göre Madalyonlu ve Yıldızlı, Uşak halılarında ise Madalyonlar yıldız biçimine dönüşerek, küçük baklavalarla dönüşümlü olarak sıralanır. (Türkmen vd, 2002: 94).

Batılı ressamın eserlerinde kullandıkları Türk halı kompozisyonları ile Avrupayı saran zenginlik belirtisi sayılan halının siparişi artarak tüm Avrupa'da aranır olmuştur. Aynı şekilde dönemin devlet büyükleri kendilerine özel halı ürettirip, armalarını halıların üzerine yaptırmışlardır.

16. ve 17. Yüzyıl Batılı ressamın eserlerinde görülen halı tiplerinden biri de beyaz zeminli Uşak yöresi halısıdır. Halıdaki şekiller bitkisel olarak yapılmıştır fakat ilk bakışta kuşu andırdığı için uşak halıları arasında kuşlu olarak gruplandırılmaktadır.

Resim 11: 17. yüzyıl Madalyonlu Uşak Halısı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. No: 65

Kaynak: Serhat Engül (2016), <http://serhatengul.com/wp-content/uploads/2016/05/Madalyonlu-U%C5%9Fak-Hal%C4%B1s%C4%B1-16.y%C3%BCzy%C4%B1l.jpg> (02.04.2017).

Resim 12: Beyaz zeminli Uşak Halısı, 262x510 cm, 16. yy, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul

Kaynak: Azerbaijan rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/ushak_bird/turkish_islamic_art_museum_ushak_bird_carpet.htm (02.04.2017)

1.2.1.2. Yıldızlı Uşak Yöresi Halıları

Resim 13: 16-17. Yy. Yıldızlı Uşak Halısı, New York Metropolitan Sanat Müzesi

Kaynak: Görsel Sanatlar (2011), <http://www.gorselsanatlar.org/geleneksel-el-sanatlari/16-ve-17-yy-klasik-devir-turk-hali-sanati-usak-halilari/> (02.04.2017).

Yıldızlı uşak halısı, adından da anlaşılacağı üzere 8 köşeli yıldızlardan oluşmaktadır. 17. Yüzyıl sonuna kadar devam eden bu halı tipi kırmızı zemin üzerindedir. Ve genellikle orta göbek kısmı olmaz ve sonsuzluğu ifade eden bitmeyen yıldız motiflerinden meydana gelir. Bitmeyen yıldızlardan meydana gelmesi de sonsuzluğu ifade etmektedir.

1.2.2. Bergama Yöresi Halıları

Bergama halıları, adını aldığı bölge olan Bergama’ da dokunmuş halı tipleridir. Selçuklu dönemi halıları ve ressam Holbein halılarının bir devamı niteliğini taşır. Bu halı tipleri Türk düğümü dediğimiz Gördes düğümü ile düğümlemiş ve sonrası olan saray halılarına öncülük etmiştir. Aynı zamanda bu halılar ressam Holbein halılarının III. ve IV. halı tipleri ile benzerlik göstermekte ve bu halılar ile birlikte örnek gösterilmektedir.

Bu halılar, Uşak halılarının en yaygın tipi gibi merkezi madalyonlu olur ve desenlerinde çiçek ve yaprak stilizasyonu hakim olan klasik Osmanlı motifleri vardır. Daha ayrıntılı, net motifler karakteristiktir. Koyu kırmızı, mavi, sarı, yeşil ve beyaz hakim renklerdir. (Kuban, 1994: 230).

Resim 14: Bergama Yöresi Halısı, 170x292 cm 16. Yy., Türk İslam Eserleri Müzesi.

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/ottoman-rugs-XVI-XVIIc/turk_ve_islam_eserleri_muzesi-16th_century_holbein_rug.htm (28.03.2017).

16. ve 17. Yüzyıllarda dokunan halılar, Türk halı sanatının klasik dönemini meydana getirmektedir. Renk, nakış ve kompozisyon düzeni açısından zengin bir gelişmenin takip edildiği bu dönem halıları oldukça önemli bir eser olarak görülmektedir(Türkmen vd, 2002: 94).

1.2.3.Saray Halıları

16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmekte olan Saray halıları önceki halı tiplerine göre daha ayrıntılı desenlerle ve daha ince düğümlerden oluşmaktadır. Türk halı sanatı tarihi içerisinde saray halılarında sanatsal gelişmenin zirveye çıktığını görmekteyiz. Saray halılarının oluşturulduğu dönem, özellikle hayvansal motiflerin giderek kaybolduğu yerini bitkisel motiflerin aldığı bir dönemdir.

Kıvrık dallar, iri palmetler, yapraklar, lale, sümbül ve karanfiller biraraya gelerek, zengin bir nakış dünyası meydana getirmiştir. İstridye kabukları “C,S” şeklinde kıvrımlar, manzara ve mimari tasvirler, bu dönemin belli başlı nakışları arasında olup, halı dokuyucuları tarafından büyük rağbet görmüştür (Türkmen vd, 2002: 94).

Resim 15: Osmanlı Saray Halısı, 16. yy., New York, Metropolitan Museum of Art

Kaynak: Türk Halı Sanatının Bin Yılı, syf. 202

Bu halı örnekleri 18. Yüzyıl'a kadar devam eder. Merkezi Osmanlı sanatının natüralist çiçek ve yaprak motiflerinin görüldüğü saray halılarında, bir diğer özellik Gördes (Türk) düğümü yerine Sine düğümünün kullanılmasıdır (Çoruhlu, 2000: 133).

Osmanlı döneminde dokunan bu halılar, 18. Yüzyıl'ın ortalarına kadar dokunmaya devam etmiştir. Batı sanatıyla olan ilişkiler sayesinde de Barok ve Rokoko döneminden etkilenip, bu dönemler, halı sanatı haricinde de birçok Türk sanat dalı içerisinde önemli ölçüde ele alınmıştır. Saray halıları, batılılaşma döneminde 18. Yüzyıl'ın son çeyreği ile 19. Yüzyıl'da genellikle Kırşehir, Kula ve Gördes dolaylarında dokunmuş olup, batılı uzmanlar tarafından yanlışlıkla “Mezarlıklı Halılar” olarak adlandırılmıştır. Bu örnekler, şematik bir tarzda işlendiğinden, naif görüntüsü ile sembolik anlam niteliği taşırlar (Türkmen vd, 2002: 95).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MİNYATÜR SANATINDA GELENEKSEL HALI VE KİLİM MOTİFLERİ

Geleneksel Türk halı ve kilim sanatı hakkındaki bilgilere her ne kadar daha çok Avrupa resminde rastlanmış olsa bile Türk minyatür sanatında da kullanılarak günümüze ulaşmıştır. Minyatürlerde halı desenleri genellikle kullanılan figürler üstünde otururken resmedilmiştir

14. ve 15. Yüzyıl minyatürlerinde halı tasvirleri görülmektedir. Bazı çalışmalarda bu halı tasvirli eserler analiz edilmekle birlikte bir çok halı sanatı tarihi kitaplarında da konu edilmiştir. Bu eserlerde konu alan halı desenleri genellikle küçük örneklili geometrik motifli kufi yazılardan oluşmaktadır. Bu dönem minyatürlerinde Holbein halıları dediğimiz örnekler de mevcuttur.

Minyatürlerdeki halı desenlerinin, orijinalindeki gibi benzer olduğunu İstanbul Türk İslam eserlerindeki halılarda görmemiz mümkün olabilir.

Resim 16: Kelile ve Dimne'den Halı Tasvirli Bir Minyatür (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1022, detay)

Kaynak: İslam Ansiklopedisi (2016), <https://islamansiklopedisi.org.tr/hali--halicilik> (12.05.2017).

Resim 16'daki minyatürde Osmanlı halısının üzerinde olan minderde oturan bir figür resmedilmiştir. Halının desen ve renkleri belli olmasa bile Osmanlı halısı olduğu anlaşılabilir. Halıdaki hakim renkler kırmızı, mavi ve sarıdır. Bununla birlikte halının çevresinde bulunan bordür, lacivert fon rengi üzerinde bulunan sarı ve kırmızı çiçek motiflerinden meydana gelmiştir. Halı üzerinde oturan kişinin önemli biri olduğu halı üzerinde olması ve çevredekilerin ona hizmet etmesinden anlaşılmaktadır.

Resim 17: Kelile ve Dimne, Tebriz, 1360-1374

Kaynak: İ. Ü. Yıldız Saray Albümü, v. 24'ten naklen SKIRA.

Resim 17'deki eserde halının üzerinde oturmuş bir kadın figürü dikkat çekmektedir. Kırmızı renkli fon üzerinde kufi bordürlü olan halı, yine Türk halı sanatı örneklerinden Selçuklu halısı olarak yorumlanabilir.

Resim 18: Firdevsi, “Şehname”, Şiraz, 1444

Kaynak: Celeveland, Museum of Art, Nr. 45.169'dan naklen SKIRA.

Yeşil otların üzerinde dağınık olarak bulunan figürlerin arasında yere serili halı üstünde oturan figürler mevcuttur. Görüldüğü kadarıyla o kişiler devlet erkanında önemli insanlar olduğu tahmin edilebilir. Bu sebeple Avrupa resminde de Türk resminde de oluşturulan kompozisyonlarda yer alan halıların saray, zenginlik, önemli şahsiyetleri yansıttığını görmekteyiz. Üst taraftaki halı kırmızı zeminli ve kufi bordürlerden oluşmaktadır. Alttaki halıda ise zemin yine kırmızı olup geometrik figürler ile bezenmiştir. Kufi bordür şekilleri her ili halılarda da aynı şekilde ve dönemde yapılmıştır.

Resim 19: Külliyyat-ı Kâtibî, “Sultanın Meclisi”, 1460

Kaynak: H. Haral, *age.*, s. 236-237.

Resim 19’da da yine halının üzerinde oturan figürler resmedilmiştir. Sağ alt taraftaki halı üzerindeki ellerinde müzik aletleriyle bir şeyler çalıp söylemekte ve çevredekiler de onlara eşlik ettiği görülmektedir. Bir kutlama yapıldığı ve tahtta oturan sultana hediyeler getiren halktan insanları görülmektedir.

Sultanın meclisinde, Sultan ve meclise iştirak edenler kahverengi zeminli bir halı üstünde tasvir edilmiştir. Kenar bordürü siyah ve bezek çiçekleri beyaz, orta zemini açık renk, küçük çiçeklerle bezeli halının üstünde müzisyenler oturmaktadır. (Açıkgöz, 2012: 8)

Minyatür sanatı içerisinde kullanılan halı desenleri halıcılık tarihine önemli katkılarının yanında bir kanıt niteliğindedir. Müzelerdeki halılar ile minyatürlerdeki karşılaştırılarak daha fazla bilgiye ulaşabilmek mümkündür. Dolayısıyla minyatürlerden yola çıkarak halı tarihi ve dönemleri hakkında fikir sahibi olunabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BATI RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM ÖRNEKLERİ

Geleneksel Türk Sanatı örneklerinden olan birçok sanat dalı Batılı sanatçıların ilgisini çekmiş ve bu sanatçıların çoğu da eserlerinde bu sanatlardan esinlenmiştir. Çoğunlukla Türk motiflerinden ve insandan etkilenip konu alan Batılı ressamlar arasında Türk halısını özellikle vurgulayarak, hem halı tarihine ışık tutup hem de eserlerindeki estetik değerleri yüceltmışlerdir. En önemli ve en çok kullanılan halı tipi olarak görülen Holbein halı tipi adından da anlaşılacağı gibi ressam Hans Holbein'in eserlerinde görülmektedir.

Resim 20: Hans Holbein, "Tüccar Georg Gisze" 96x86 cm, 1532, Gemalde Galerisi Berlin

Kaynak: İstanbul Sanat evi (2018), <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-h/holbein-hans-younger/hans-holbein-younger-tuccar-georg-gisze-8057/> (02.01.2018)

Bütün gruba ismini veren ressam Holbein'in eserlerinde halı tasvirleri bilhassa Berlin Gemalde Galerisi'nde bulunan 1532 tarihli "Tüccar Georg Gisze" tablosunda (Resim 20) ve Londra ulusal galerisinde bulunan 1533 tarihli "Elçiler" (Resim 21) tablosunda görülmektedir.

Bu iki tabloda da kullanılan halı türü Osmanlı dönemi halılarından I. Holbein tipi halısı kufi yazılı bordürleri ve küçük sekizgenlerle tablolarda önemli ölçüde vurgulanmıştır.

Resim 21: Hans Holbein, “Elçiler”, 207x209 cm, 153, Ulusal Galeri Londra

Kaynak: Blogspot (2015), <http://sanatokuma.blogspot.com.tr/p/holbein-hans.html> (18.04.2017).

Bazı Kaynaklarda II. Holbein halısı olarak geçen bu Osmanlı dönemi halılarını ressam Hans Holbein değil Lorenzo Lotto resmetmiştir. Bu sebeple Lotto halıları da denen bu halı grubunun Osmanlı dönemi Uşak yöresi halıları olarak sınıflandırmak mümkün olabilir.

İtalyan Rönesans sanatçısı olan Lorenzo Lotto, Uşak bölgesinde dokunan halıları ayrıntılı olarak ele aldığı resimleri ve başarılı portreleri, sanatçının sanat tarihinde önemli ölçüde etki bırakmasına sebep olmuştur.

Bu halıları ilk kez resmetmeyen ressam, eserlerinin içerisinde kullandığı halılar, aynı zamanda halı araştırmacıları için tarihsel kanıt niteliğinde olduklarından dolayı son zamanlarda onun ismiyle kaynaklarda yer almaktadır. (Perdahçı, 2010: 313).

Resim 22: Lorenzo Lotto, “Giovanni della Volta eşi ve çocukları”, 140.5x138.5 cm, 1547, TÜYB, Ulusal Galeri, Londra

Kaynak:Azerbaijan Rugs(2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/lorenzo_lotto5.htm (14.05.2017).

Resim 22’de sanatçı, Lotto halısını gerçeğiyle çok benzer şekilde resmetmiştir. Ressam Lorenzo Lotto Türk halılarını kompozisyonlarında zenginliği ve ihtişamı ifade ederek kullanması, eserleri hem renk olarak hem sanatsal değerler olarak kendisine ün kazandırmıştır.

Resim 22 hakkında daha detaylı bilgi alınmak istenirse de (Perdahçı, 2010: 314), ressam Lorenzo Lotto’nun eserlerini detaylı analiz ederek şu şekilde ifade etmektedir:

Aile, resmin merkezinde yer alan, üzerinde Lotto’nun boyarken keyif aldığını anladığımız, ayrıntılarıyla resmettiği bir Türk halısının serili olduğu masanın etrafında kompoze edilmiş. Günümüzde —Lotto Halısı olarak adlandırılan bordürlü kırmızı zemin üzerine sarı arabesk düzenlemeli sıkça görülen tarzda bir halıdır bu. Resmin sağ bölümünde yer alan ve döneminin varsıl modasını yansıtan giysileri içindeki genç anne, masanın üzerinde oturan kızına bir eliyle masanın üzerindeki kaseden kirazları uzatırken diğer eliyle belini tutmakta. Resmin sol bölümünde yer alan babaysa üzerinde ince bir tül bulunan resmin ön planında yer alan ve resmin hareketini sağlayan (geleneksel resimlerin daimi elemanı olan melek ya da çocuk figürü) oğluna bu kirazlardan sunmakta. Geri plan dönemin en geçerli göstergelerinden manzara ile tamamlanmakta.

Resim 23: Lorenzo Lotto, “Karı ve Koca”, 98x118 cm, 1523, Hermitage Müzesi, St. Petersburg

Kaynak: Azerbaijan rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/lorenzo_lotto1.htm (14.05.2017).

Ressam Lorenzo Lotto'nun resmettiği bu eserdeki (Resim 23) halı bazı kaynaklarda da Bellini halısı olarak da yer almaktadır. Bunun nedeni Ressam Gentile Bellini'nin eserlerinde kullandığı halı tiplerinden kaynaklanmaktadır. Ressam Bellini'nin eserlerinden de örnek verilecek olursa eğer;

Resim 24: Gentile Bellini, “Bakire ve Çocuk Enthroned Hakkında”, 1475-85, Panel Üzerine Yağlı Boya, Londra Ulusal Galeri

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/gentile_bellini.htm (14.05.2017).

Resim 25: Carlo Crivelli, “St. Emidius ile Müjde”, 207x146,5 cm, 1486, Londra Ulusal Galeri (detay)

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/carlo_crivelli1.htm (14.02.2017).

İtalyan Rönesans ressamı Carlo Crivelli'nin eserlerindeki halı türü, Osmanlı döneminde Bergama yöresi halılarına benzer yapıdadır. Yine III. Holbein halısı türündendir. Ressam Crivelli eserlerinde kullandığı için bu halı tipine Crivelli halısı denmektedir. Bu konudan anlaşılacağı üzere ressamların adıyla anılan tüm halı grubu aslında Türk halıları olduğundan Holbein, Lotto, Bellini, Crivelli ve birazdan ele alınacak olan Memling halıları totalde tamamı Osmanlı Dönemi Anadolu Türk halıları grubuna girer. İsimleriyle anılma sebebi ise o halıların daha keşfedilmediğinden kaynaklanmaktadır.

15. Yüzyıl'ın son yarısına doğru İtalyan resminde görülmeyen daha farklı ve yeni olarak Uşak yöresi halıları da dediğimiz Lotto grubu halısını, Flaman ressam Hans Memling'in yaptığı birkaç çalışmada da kullandığı kompozisyonları mevcuttur. Bu halı grubuna da ressamın ismi verilerek Memling halısı denmektedir. Resim 26' da kullandığı halı orijinalinden biraz farklı olduğu ve ressam resmi yaparken kendinden yorum kattığı düşünülmektedir.

Resim 26: Hans Memling, “Çiçekli Natürmort”, 22,5x29,2 cm, 1490, Meşe Ağacı Pano Üzerine Yağlıboya, Madrid Bornemisza Koleksiyonu

Kaynak: Pinterest (2010), https://tr.pinterest.com/pin/3614139388_25435679/ (28.03.2017).

Anadolu Türk halısını resmeden diğer ressamalar arasında Domenico di Bartolo örnek gösterilebilir. Resim 27’de Ejder ve Zümrüd’ü Anka mücadelesini resmeden ressam, diğer Floransa ressamlar gibi Ming halısı dediğimiz Selçuklu dönemi halılarının benzerini konu almıştır.

Ressam Dommenico di Bartolo’nun “Öksüzlerin Evlenmesi” eseri Ming Halısı dediğimiz Selçuklu halısını resmetmiştir.(Resim 27)

Resim 27: Domenico di Bartolo, “Öksüzlerin Evlenmesi”,1441-42, Fresco Spedale di Santa Maria della Scala, Siena, (detay)

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/domenico_di_bartolo.htm (14.02.2017).

Resim 28: Sebastiano Del Piombo, “Ferry Carondelet ve Sekreterlerinin Portresi”,11x87 cm,1510-12, TÜYB, Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/sebastiano_del_piombo1.htm 14.02.2017.

Resim 28’de ressam, öndeki figürü net bir şekilde resmederken, yanlardaki figürleri oldukça silik bir şekilde ele almıştır. Masanın üzerinde bulunan halı ise I. Holbein halısı olarak bahsedilen Osmanlı dönemi Anadolu Türk halısı örneğidir. Kenar kısmında kufi bordürden oluşan desen ortalarında ise küçük desenli sekizgenler mevcuttur.

Resim 29: A Vanitas Still Life, “Kuzey İtalyan Okulu”, (Uşak-Lotto Halı Örneği), 108x157 cm, 17. yy., TÜYB, With the Vose Galeri

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/North_italian_school.htm (14.05.2017).

Resim 29’ da ressam A Vanitas Still Life da eserinde Osmanlı Dönemi Uşak yöresi halı grubundan benzer bir halıyı detaylı bir şekilde resmederek halı tarihine ışık tutan ressamlardan olmuştur.

Türk halı sanatını eserlerinde kullanan diğer ressamlardan da birkaç örnek vererek Türk halı sanatının diğer çok kullanılan bir grubu olan Oryantalist resamlara geçilebilir.

Resim 30: Henry Hastings, “Huntington’un 5. Kontu Paulus vanSomer”, (Beyaz zeminli Uşak Halısı Örneği) 207x120 cm, 1601, Queens’ College, Cambridge Üniversitesi

Kaynak: Azerbaijan Rugs (2011), http://www.azerbaijanrugs.com/mp/van_somer8.htm (14.05.2017)

Resim 30’da ressam Henry Hastings, eserinde beyaz zeminli, kuşlu halı da denilen Osmanlı Dönemi Uşak yöresi halısı örneğinin bir benzerini detaylı olarak resmetmiştir.

Türk halı sanatında bulunan tür çeşitliliği her döneme, bölgeye göre değişiklik göstermesi ve çok çeşitli olmasına rağmen sadece belirgin olanlar ve önemli görülen halıları resmeden, ağırlıklı olarak Rönesans döneminde bulunan bu ressamın eserleri günümüze dek ulaşmıştır. Ayrıca Oryantalist ressamın da eserlerinde sıkça gördüğümüz geleneksel Türk halı sanatı tek başına kullanılmamıştır. Ayrıca Türk kültür ve tarihine ait diğer kültürel ve sanatsal öğelerden de konu edinmişlerdir.

Oryantalist ressamın çoğunda Türk halısı resmedilmiştir fakat çalışmada önemli olanlar ele alınıp incelenmiştir. Bu ressamın genellikle konu ağırlıklı çalışan ressamıdır ve doğuya özleminden bahsedilir. Doğuda o zamanlar önemli bir sanat dalı olarak görülen halı, kilim ve seramik gibi sanat eserlerini günlük yaşamlarında kullandıklarından dolayı ve zenginlik ve ihtişamı ifade ettiği için o dönem ressamı bu imgeleri çoğunlukla kullanmışlardır.

Resim 31: Eugene Delacroix, “Cezayirli Kadınlar”, 180x229 cm, 1834, TÜYB, Paris Louvre Muzesi

Kaynak:İstanbul Sanat evi (2018), <http://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-d/delacroix-eugene-ferdinand-victor/eugene-delacroix-cezayirli-kadinlar-4962/> (06.04.2017).

Ressam Delacroix, resim 31'de bulunan eserinde bir oda içerisinde bulunan kadınları kompozisyonunda kullanarak, ön tarafta ressama doğru bakan figür sultan olarak resmetmiştir. Önemli biri olduğunu, altında bir kıymetli Osmanlı halısı ve işlemeli kıyafetler içerisinde ifade etmiştir.

Halıların resim sanatı üzerinde renk, kompozisyon, oran orantı ve diğer sanatsal öğeler konusunda ne kadar önemli izler yansıttığını vurgulayan Altıntaş (2014: 68), rengi kullanmanın püf noktasını şu şekilde ifade etmektedir:

1910 yılında münih'te açılan "Müslüman sanatı sergisi" hakkında Wassily Kandisky ülkesinde çıkan Apollon dergisinde "Rengi kullanmayı arayan siz ressamlar halı ve seccadeleri araştırın. Oradaki hüneri bulacaksınız; fakat sizin duyamayacağınız şekilde kim bilir ne gizli kodlarla saklanmış kendine özgü, kararlı ve büyüleyici bu renkler gerçek dünyanın objelerinin resmedilmesi değildir."

Oryantalist ressamlardan bir diğeri olan Matisse, eserlerinde Türk halı sanatından örnekler buldurmuş ve kendi evinde de özellikle Türk sanatlarından kullanmış, ve bu sanat eserlerine önem verip kendi evinde de kullanmıştır.

1911'de sanat koleksiyoncusu Scukin, Moskova'da olan ve sonradan müze haline getirilen Matisse'nin evini ziyarete gittiğinde evde bulunan resimlerden çok eşyalardan etkilenmiştir. Orada bulunan kilimler ve oryantal eşyalar onun oldukça ilgisini çekmiş ve bu sayede kompozisyonlarında halı ve kilimi kullanmaya başlamıştır (Altıntaş, 2014: 68).

Resim 32: Henri Matisse, “Kitaplar ve Mumlarla Hayat”, 38x45 cm, TÜYB, 1890, Özel Koleksiyon

Kaynak: Resim Biterken (2013), <https://resimbiterken.wordpress.com/2014/04/16/henri-matissenin-still-life-with-books-and-candle-eseri/#more-3610> (25.03.2017).

Henri Matisse, ne kadar modern çabalar içerisine girse de daima geleneksellikten, doğuya olan özleminden asla kopamadığı görülmektedir. Resim 32’deki eserinde Matisse, masa üzerinde serili olan Osmanlı Saray halısının üzerinde gazete, kitaplar ve şamdan içerisinde bir mum resmetmiştir.

Daha sonra da Matisse, 1908den sonra halı ve kilim sanatının derin renk ve kompozisyon bilgisinden yararlanmaya devam etmiştir.

Resim 33: Henri Matisse, “Ressamın Ailesi”, 143x194 cm, 1911 TÜYB

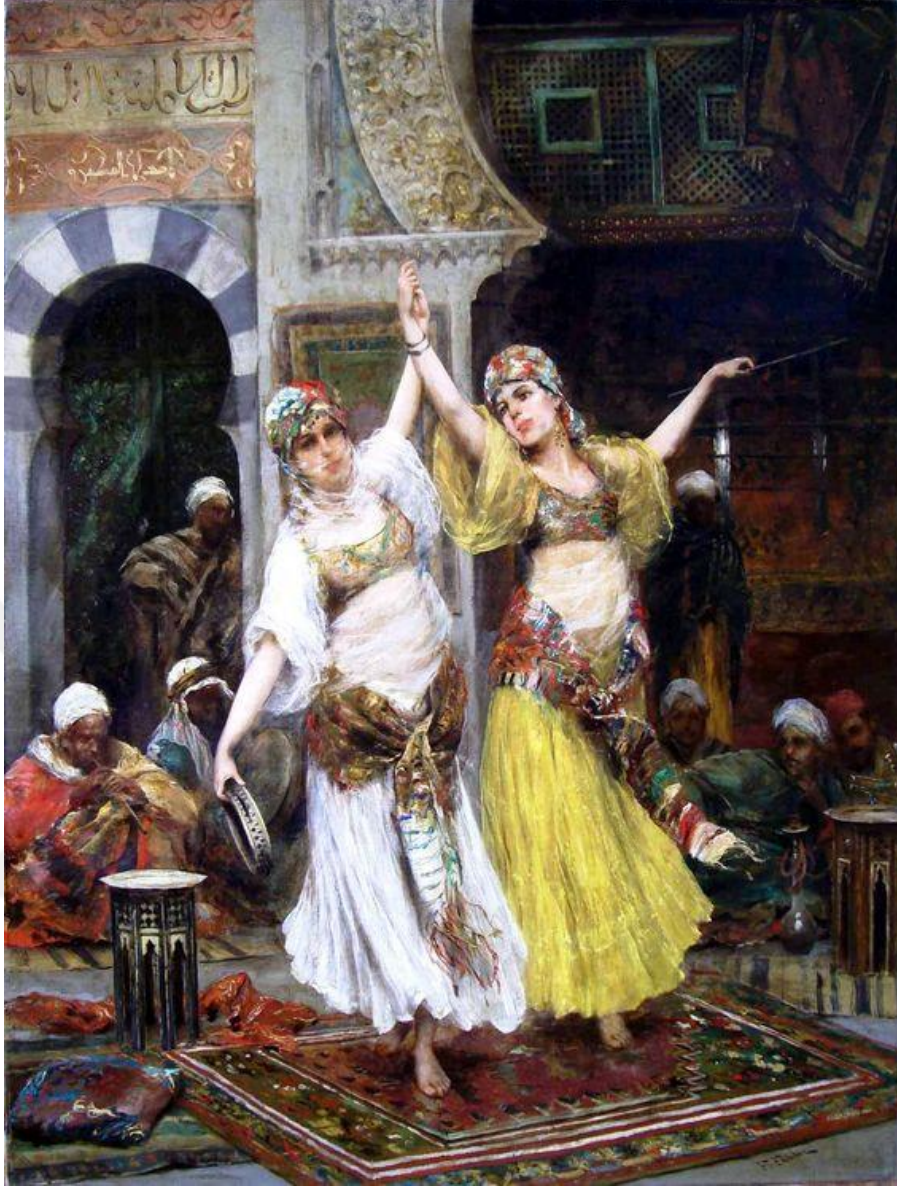

Kaynak: Leblebi Tozu (2015), <http://www.leblebitozu.com/henri-matissenin-en-onemli-20-eseri-ve-hayati/> (26.03.2017).

Bu alışmada Matisse yine halının kompozisyon ve renk özelliklerinden faydalanmıştır. Bazı kaynaklarda bu eserde kullanılan halının İran halısı olduğundan bahsetmektedirler. Fakat yine de burada II. Tip Holbein halısı dediğimiz Türk halısından da söz etmemiz mümkündür. Ressam figürlerde tek boyutluluk üzerinde çizim yaptığından dolayı dönemin minyat rlerinden de etkilenmiş olduğu yorumu yapılabilir. Bu eserde renkler yoğunluklu olarak kırmızı, mavi, sarı kullanılmıştır.

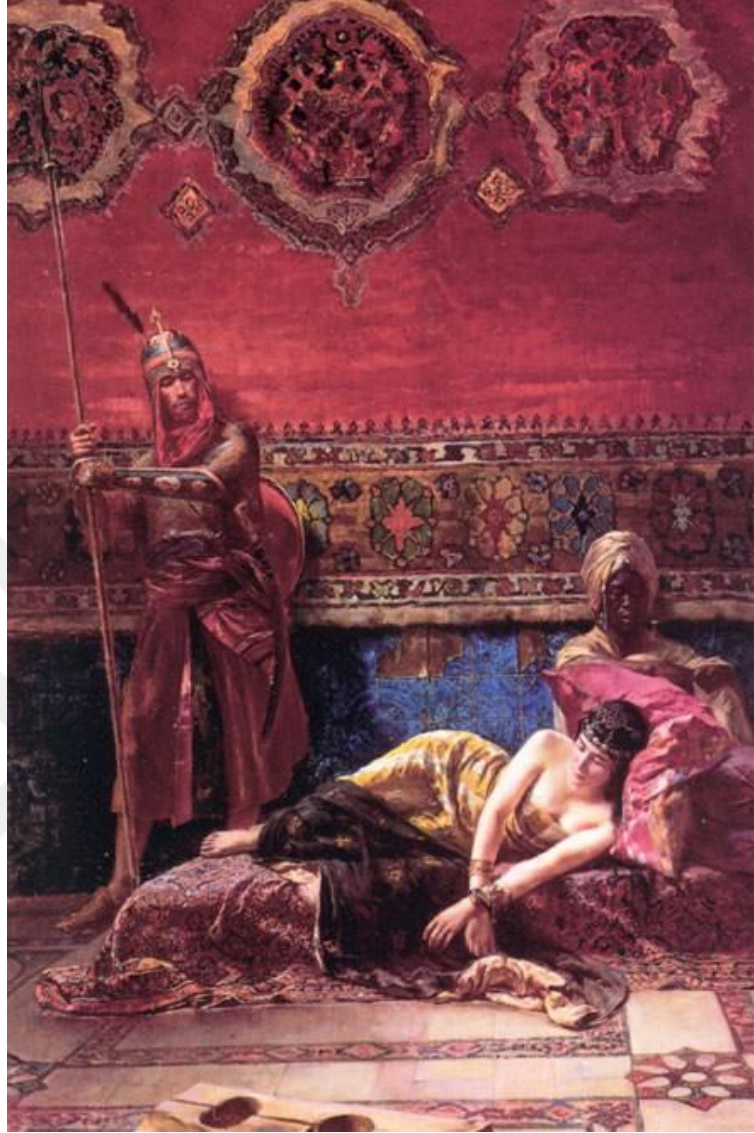
Oryantalistler doğu sanatında özellikle halıyı yalnızca süsleme amaçlı kullanırken Matisse ise resimlerinde doğu sanatı estetiğini açıkça görmemiz mümkündür. Bu sanatsal objeleri kullanmasında süsleme amacının yanında mekan tasarımı desteklemek amacını gütmektedir (Schneider, 1990'dan aktaran: Altıntaş, 2014: 77).

Resim 34: Fabio Fabbi, “Harem Dansçıları”, 28x23 cm, 1890, TÜYB

Kaynak: Pinterest (2010), <https://www.pinterest.com/pin/92886811036913644/?lp=true>
(14.05.2017).

Resim 35: Ferencz Franz Eisenhut, “Paşanın Cariyesi”, 59,7 x 39,4 cm, 1889, Özel Koleksiyon

Kaynak: Artnet (2012), <http://www.artnet.com/artists/ferencz-franz-eisenhut/> (14.05.2017).

20. Yüzyılda çağdaş sanatın öncülerinden olan Kübist ve Fovist ressamlardan, itibaren ortaya çıkan ve çağdaş sanatın yolunu açan kübist ve Fovist ressamlardan Paul Klee, Piet Mondrian, A.R. Penck gibi benzer Batılı ressamların eserlerinde geleneksel Türk halı-kilim motifleri ile sanatsal değerler açısından bir benzerlik görülmektedir (Kılıç, 2012’den aktaran: Bayramoğlu, 2016: 353).

20. Yüzyıl başlarında Paul KLEE gibi bazı Batılı ressamların eserlerinde Türk geleneksel sanatlarından örnekler görmemiz mümkün olabilir. Bu eserde kompozisyon olarak halı ve kilim temasını andıran semboller mevcuttur.

Resim 36: Paul Klee, “Botanik Bahçe”, 67x50 cm, 1934, Karışık Teknik

Kaynak: Arts and Culture (2015), https://www.google.com/culturalinstitute/beta/asset/-/AGRIUJabP G6ew?utm_source=google&utm_medium=kp&hl=tr (25.03.2017).

Resim 37: Piet Mondrian, “Güneş Işığı Değirmeni-Winkel Fabrikası” 1908, Tüyb

Kaynak: Tarih Notları (2017), <https://www.tarihnotlari.com/piet-mondrian/mill-in-sunlight-the-winkel-mill-1908/> (15.05.2017).

Hollanda’lı sanatçı Piet Mondrian, soyut çalışmaları ile ün kazanmıştır. Eserlerinde genellikle renkli kompozisyonlar hakimdir. Sanat anlayışı ise sanatın ve güzelin bilinçli şekilde oluşturulan eserlerde soyut dışavurumu olduğunu savunur.

Resim 38: Michael Werner, “Urend Standart”, 1972

Kaynak: Renaissance Society (2013),<http://www.renaissancesociety.org/exhibitions/330-german-neo-expressionist-graphics/> (25.03.2017).

Batılı ressamlar arasında kaynaklarda Empresyonist ressam olarak anılan Alman grafik A.R. Penck sanatçısı Michael Werner, eserlerinde kompozisyon ve şema olarak kullandığı geometrik şekiller halı ve kilim motiflerini andırmaktadır. Eserlerinin çoğunda kullandığı çöp adam çizimleri mağara dönemi resim sanatını da yansıtmaktadır.

19. ve 20 Yüzyıl başında yaşayan ABD asıllı İngiliz ressam James Abbott Whistler, Romantizm, Antik sanatın uyum kuralları ve Japon resminin yalnlığını birleştirerek kendine özgü yapıtlar oluşturmuştur. Bu eserinde de Kimono (Japon elbisesi) giymiş bir kadın figürünü kilimin üzerinde oturarak resmetmiştir. Resimde genel olarak sakin bir hava hakimdir. Renkler ve geometrik şekiller dengeli dağılmış ve gerçeği yapı ile birleştirerek, bir kısmı ise bitmemiş bir resim izleniminde oluşturmuştur (Resim 39).

**Resim 39: James Abbott Whistler, “Mor ve Altınlı Kaprice: Altın Panel”,
50.2x68.7 cm, Ahşap Üzerine Yağlıboya**

Kaynak: Pinterest (2010), <https://tr.pinterest.com/pin/20969954486855844/> (25.04.2017).

Resim 40: Kristin Salery, “müzisyen ve oyun oynayanlar”, 53x36, Karton Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Turkish Paintings (2008),http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=730 (15.05.2017).

İstanbul doğumlu ressam Kristin Salery, resim 40'ta Türk kilimi üzerine oturmuş bir müzisyen resmetmiştir. Tarzı genelde tek renk tonlardan oluşan çizgisel ve yarı figüratif çalışmalardan oluşmaktadır.

Resim 41: Borid Vedernikov, “Nar ve Kavun”, 2007

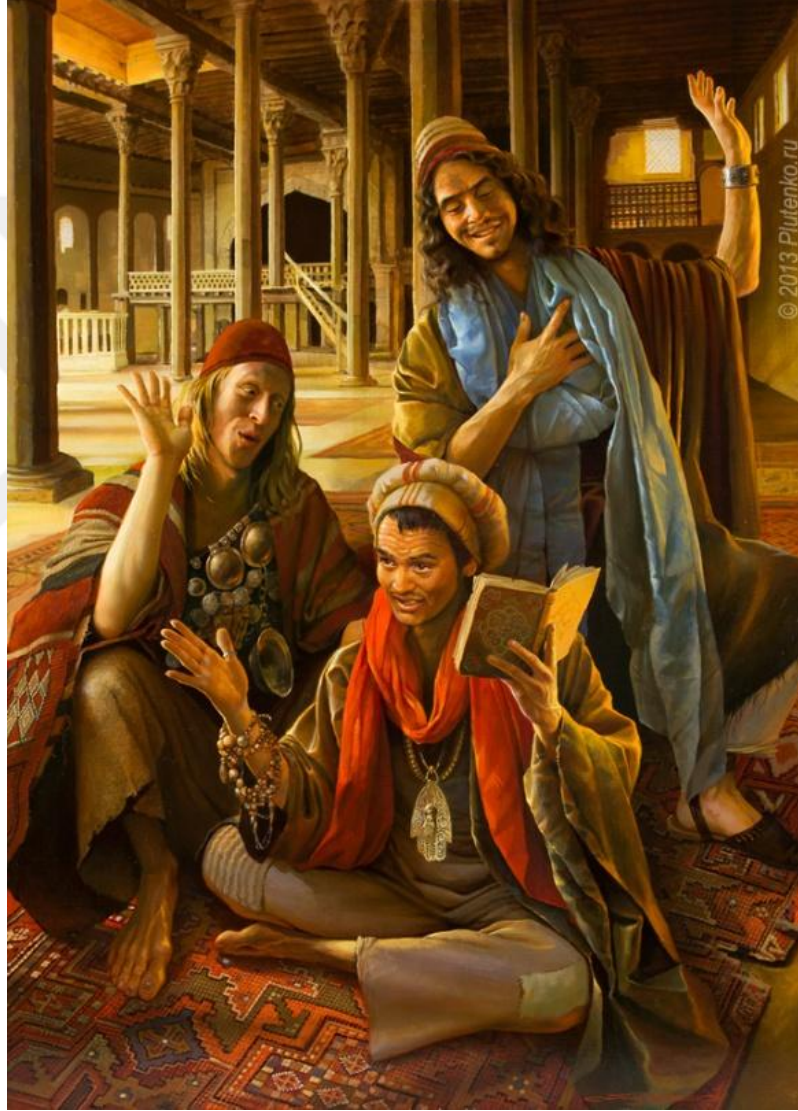

Kaynak: All Planet (2011), <http://www.allplanet.com/art/thumb511.htm> (12.10.2017).

“Nar ve Kavun” (Resim 41) eserinde ön planda tuttuğu meyvelere vurgu yapan ressam Vedernikov, arka planına boydan boya ve detayına girerek fakat kompozisyonu içerisinde çok öne çıkmayan bir Osmanlı Saray halısı örneğini resmetmiştir.

1961 doğumlu olan Rus ressam Stanislav Plutenko Eserlerindeki tarz çeşitliliği ile öne çıkmaktadır. Eserlerinin bazılarını Oryantalist tarzı adeta modernleştirerek ve gerçeküstü kompozisyonlarla harmanlayarak oluşturmuştur. Aynı zamanda sadece gerçeküstücü olarak ressam Dali'nin eserlerinden esinlenerek farklı bir tarza sahip olmuştur. Bununla birlikte eserlerinde Türk ve Osmanlı Kültürüne dair bazı öğelere ele vererek, Türk halı sanatına da eserlerinde önemli ölçüde dikkat çekmiştir.

Resim 42: Stanislav Plutenko, “Oyun. Komedyenler”, 140x100 cm, 2013

Kaynak: Plutenko (2001), <http://plutenko.ru/en/paints/2013/001.php> (10.05.2018).

Resim 43: Stanislav Plutenko, “Yükseliş”, 130x200 cm, 2008

Kaynak:Plutenko (2001), <http://plutenko.ru/en/paints/2008/001.php> (10.05.2018).

Resim 44: Stanislav Plutenko, “Halı Dokuyan”, 90x60 cm, 2006

Kaynak: Plutenko (2001), <http://plutenko.ru/en/paints/2006/004.php> (10.05.2018).

Resim 45: Stanislav Plutenko, “Geceyi Görmek”, 120x180 cm, 2005

Kaynak:Plutenko (2001), <http://plutenko.ru/en/paints/2005/020.php> (10.05.2018).

Resim 45’ de ressam Plutenko “Geceyi Görmek” eserinde bir Osmanlı halı grubu içerisinde yer alan ve Lotto halısı olarak da adı geçen bir halıyı detaylı bir şekilde resmetmiştir. Halı üzerindeki figürler ve şehir görüntüsü gerçekçi bir şekilde resmederken, Türk halısını ise gerçeküstücü yorumuyla uçarken yorumlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK RESİM SANATINDA GELENEKSEL TÜRK HALI VE KİLİM ÖRNEKLERİ

Geleneksel Türk halı ve kilim sanatlarındaki kompozisyon ve motifleri, Şevket Dağ, Osman Hamdi, İbrahim Çallı, Eren Eyüboğlu gibi Türk ressamların eserlerinde gerçekçi olarak ve genellikle iç mekan kompozisyonlarıyla ele aldıkları görülür. Bu devir Türk sanatçılarında geleneksel sanatların esinlerini batı sanatının biçimsel kalıpları içerisinde Türk sanatına özgü değer ve yargılar ile kullanmışlardır (Genç, 2012:413).

4.1.Osman Hamdi Bey: 1842-1910

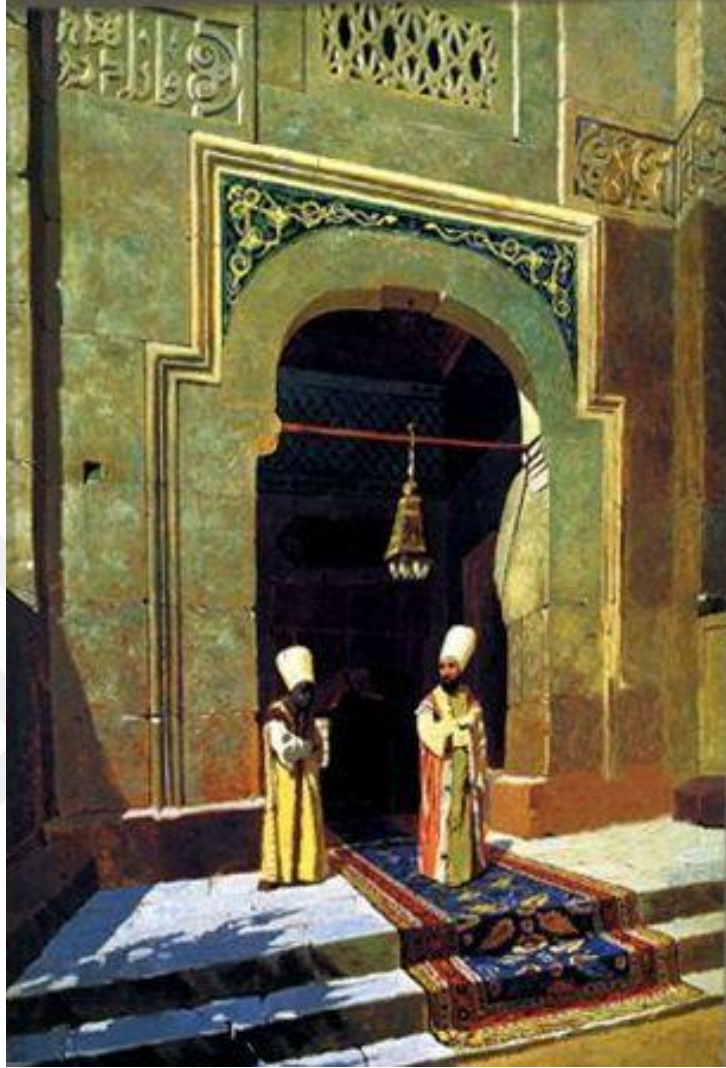
Osman Hamdi bey eserlerinde anlatmak istediği şeyleri vurgulamaktan çok görünenin arkasındaki anlamı da dikkate alması ya da sembolik anlamları yüklediği nesnelere bir batılı gözüyle bilinçli olarak resminde kullanmıştır (Müftüoğlu, t.y. 100).

Resim 46: Osman Hamdi Bey, “Mihrap”, tuval üzerine yağlı boya, Özel Koleksiyon

Kaynak: Sanat Tarihi (2005), <https://www.uludagsozluk.com/k/osman-hamdi-bey-in-mihrap-tablosu/> (25.03.2017).

Resim 47: Osman Hamdi Bey, “Camiden Çıkan Sultan” t.y. Bitmemiş, Özel Koleksiyon

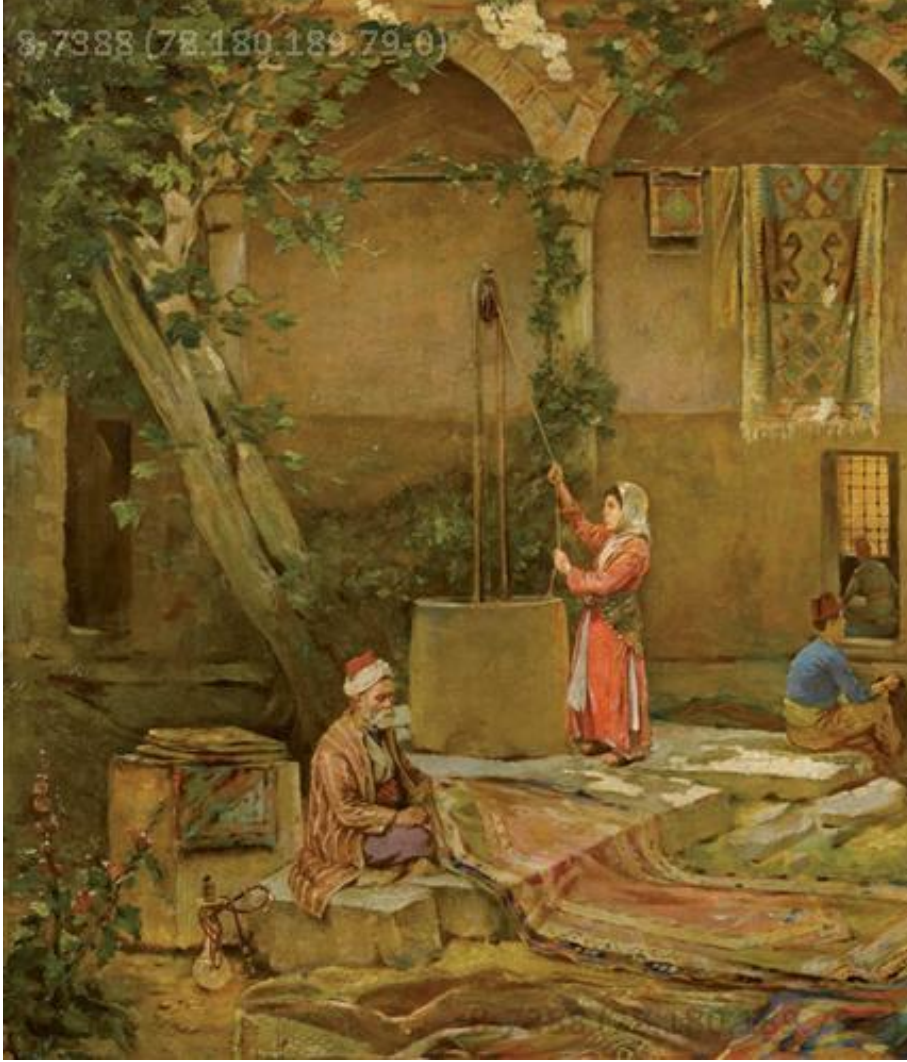
Kaynak: Tablo 360 (2011), <https://www.tablo360.com/Osman-Hamdi-Bey-Camiden-Cikan-Sultan-Tablo,PR-28400.html> (12.02.2018).

47 numaralı resimde Osman Hamdi, Sultan Selimi Edirne Muradiye camisinden çıkarken bir Osmanlı halısı üzerinde resmetmiştir. Bu esere tam olarak bitmemiş şekilde ulaşılabilmektedir.

4.2. Halil Paşa: 1857-1939

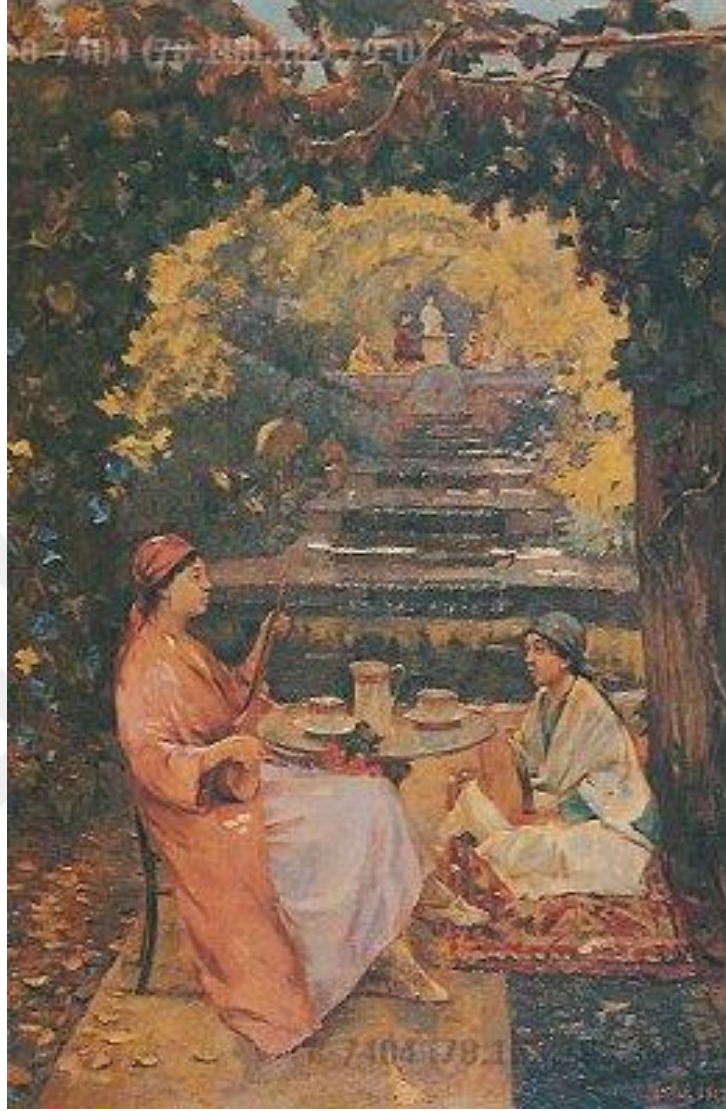
Halil Paşa'nın, biraz da olsa Oryantalizm kokan bu resmi (Resim 48), az renk çeşidi ve az figür ile kompozisyonu dengeli kurmuş ve Osmanlı halılarından seccade tipli halı kullanmıştır.

Resim 48: Halil Paşa, “Kervansaray Avlusunda Halıcular”, 1908

Kaynak: Antikalar (2010), <http://www.iha.com.tr/haber-halil-pasanin-bas-yapiti-acik-artirmaya-cikiyor-46752/> (02.12.2016).

Resim 49: Halil Paşa, “Bahçede Kadınlar”, 1917

Kaynak:Bakımlıyız (2010), <http://www.bakimliyiz.com/unlu-ressamlar-ve-resimleri/75093-halil-pasa-resimleri.html> (12.12.2016).

Resim 49’da ise daha fazla fırça darbeleriyle ve açık renk tonlarıyla, kadrāja yakın figürleri ilişkilendirerek yine oryantalist tarzda resim ortaya koymuştur. Sağ tarafta bulunan figürün altındaki minderde Türk halı desenleri görülmektedir. Minderde renk olarak kırmızı ve sarı renkler hakim olarak kullanılmıştır.

Resim 50: Halil Paşa, “Ressam Kız ve Atölyesi”, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 41x33 cm, 1939, Sakıp Sabancı Müzesi

Kaynak:Tablo online (2014), <https://www.tabloonline.com.tr/tablo/kanvas-tablo/basyapit/ressam-kiz-atolyesi/kt00109> (02.12.2016).

Resim 50'deki çalışmada yöresel eşyaların tanzim edildiği bir Anadolu kültürlü odada genç bir kız resim yaparken görülür. Koltukta oturarak resim yapan bu genç kız, yaptığı resimleri de duvara asmıştır. Halil Paşa, ressam kız eseriyle Osmanlı'da kadının zamanla bir yerlerde aktif rol oynadığını göstermeye çalışmaktadır. Bununla birlikte o dönemin Türk sanatı öğelerine vurgu yaparak duvarda asılı olarak ve yerde serili olan Türk halı ve kilim motiflerine de dikkat çekmiştir.

Resim 51: Halil Paşa, “Yaşlı Halayık”, 106x104 cm, TÜYB, Özel Koleksiyon, 1891

Kaynak: Tansuğ, sezer (1994), Halil Paşa, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 119.

Resim 51’de eski bir oda içerisinde el yapımı kilimin üzerinde oturmuş bir yaşlı kadının yakmış olduğu küller ile ısınmaya çalıştığını görmekteyiz. Yine Halil Paşa Oryantalist tarzda yaptığı bu resimde eski Türk kültüründe kullanılan bakır mutfak eşyalarına vurgu yapmıştır. Aynı zamanda da yaşlı kadının üzerindeki elbiseler ve patiği dikkat çekmektedir.

Resim 52: Halil Paşa “Figürlü Enteryör”, 40,5x32,5 cm, T.Ü.Y.B

Kaynak: Turkish Paintings (2008), http://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1 &modPainters_artistDetailID=29 20.03.2017.

Resim 52’de üzerine Türk halısı serilmiş bir sedirde oturan Türk kadını mektup yazarken resmeden Halil Paşa, halının üzerinde Türk el sanatlarından olan sedefle işlenmiş bir sandık vurgulamıştır. Her zamanki gibi Oryentalist etkiler ile resmettiği bu tabloda kadının önemini bir kez daha dile getirmektedir.

4.3.Hoca Ali Rıza: 1858-1930

Resim 53: Hoca Ali Rıza, “Enteriyör”, 18x27 cm, 1911, Eski Türkçe imzalı, Kâğıt üzerine karakalem.

Kaynak: Leblebi Tozu (2015), <http://www.leblebitozu.com/hoca-ali-rizanin-12-onemli-eseri/> (04.12.2016)

Hoca Ali Rıza, Sigara kağıtlarının arkasını kullanacak derecede en ufak bir kağıdı dahi resim çizerek değerlendiren bu resim tutkunu olan ve gördüklerini kaydettiği elliye yakın cep defteri ve tuttuğu notlarla aynı zamanda dönemin kaybolan kültürel değerlerini ve gündelik yaşamı günümüze aktaran bir belgeleme ressamıdır. (Hoca Ali Rıza'nın 12 Önemli Eseri (2016), <http://www.leblebitozu.com/hoca-ali-rizanin-12-onemli-eseri/>)

4.4. Abdülmecid Efendi: 1868-1944

Resim 54: Abdülmecid Efendi, “Haremde Beethoven”, 154x211 cm, 1915, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonu

Kaynak: Sultan Abdülaziz (2016), <https://sultanabdulaziz.com/tag/resimleri/> (19.04.2017).

Resim 54’de bulunan eser Abdülmecid Efendi’nin önemli bir çalışması olan Beethoven, sağ tarafta profilden gördüğümüz Abdülmecid, yanında dönemin şık giyinmiş bir bayanı keman çalarken resmedilmiş. Kadınların sanatın içerisinde aktif rol oynadığı buradan çıkarılabilir. Aynı zamanda yerde belli belirsiz bir şekilde görülen Osmanlı Dönemi halısı ile Abdülmecid oldukça yoğun bir kompozisyon ve renk çeşidi bulunan bu eseri ile konu edilebilir.

Resim 55:Abdülmecid Efendi, “Haremde Goethe”, 154x211 cm, TÜYB, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi

Kaynak: Sultan Abdülaziz (2016), <https://sultanabdulaziz.com/tag/resimleri/> (19.04.2017).

Ressam resim 55’deki eserinde ön planda koltuğa uzanmış bir kadın figürü ve arkasında duvara asılmış bir Osmanlı Dönemi, Madalyonlu Uşak yöresi halı tipi bulunan kompozisyonu ile bulunmaktadır.

4.5.Şevket Dağ: 1876-1944

Ressam Dağ, Türk resim sanatı tarihinde önemli bir yere sahip olmuş ve enteryör ressamı olarak bilinmektedir. Eserlerinin bir çoğu İstanbul'daki camiler ve tarihi binaların iç mekanlarından oluşan kompozisyonlarındandır. Aynı zamanda eserlerine kattığı perspektif bilgisiyle daha da sanatını zenginleştirmiştir. Kullandığı renkler arasında kırmızı renk yoğundur. Bu konuda ressamın bir konuşmasını dile getiren, Ferudun (1936: 34) şu cümlelerle ifade etmektedir:

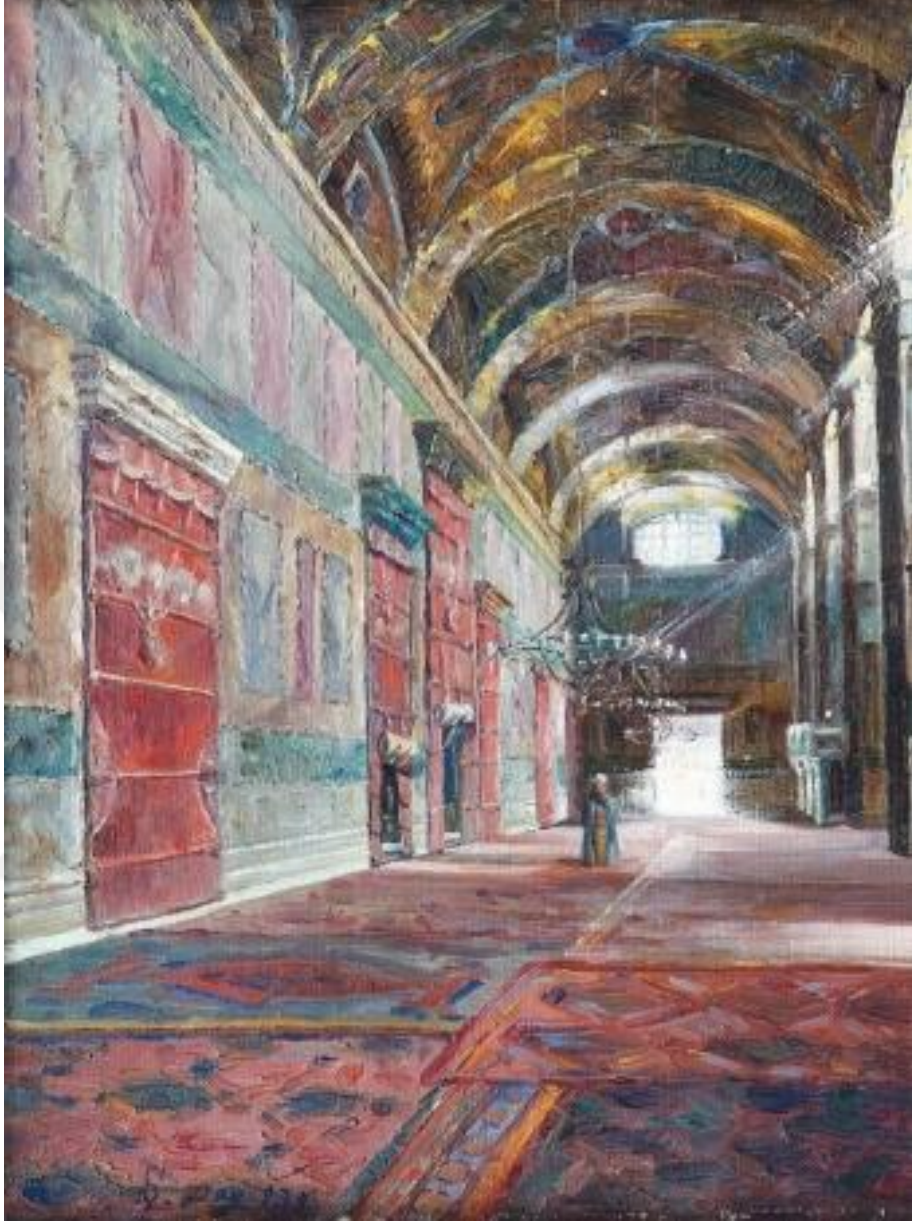
Sanatçı, kendisiyle yapılan bir röportajda “Resim demek bir cepheden de renk demektir. Türk olduğum için en sevdiğim ve kullandığım renk kırmızıdır.” Diyerek renge verdiği önemi vurgulamıştır.

Resim 56: Şevket Dağ, “Harem Dairesi”, 1917, 91x65 cm, İstanbul Resim Heykel Müzesi

Kaynak: Özsezgin, Kaya.(1996). Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonu İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, s. 456

Resim 57: Şevket Dağ, “Ayasofya”, 40x31 cm, 1939, TÜYB, İmzalı, Özel Koleksiyonu

Kaynak: Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/280-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/3922-sevket-dag-1875-1944-ayasofya> (19.04.2017).

4.6. Mehmet Ruhi Arel: 1880-1931

Resim 58: Mehmet Ruhi Arel, “Dokumacı”, TÜYB

Kaynak: Tarih Notları (2017), <http://www.tarihnotlari.com/ruhi-arel/> (19.04.2017).

Resim 59: Mehmet Ruhi Arel, “Model”, TÜYB

Kaynak: Turkish Painting (2008), http://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=33 19.04.2017.

1914 Kuşığı ve Asker ressamının içerisinde yer alan ressam Arel, eserlerine Türk sanatının öğelerini ele alarak hem kendi kültürüne sahip çıkmış hem de Türk kültürünü tanıtmak istemiştir. O dönemdeki savaşıardan oldukça etkilenen Arel, bunları eserlerine yansıtmıştır.

Resim 58'deki eserinde halı dokuyan bir adamı resmeden Arel, bu eserde genellikle koyu renkler kullanmış ve tek bir yerden ışık alması esere farklı bir hava katmıştır. Resim 59'da ise bir sehpa üzerinde bulunan Uşak halısına basan erkek figürünü detaylı bir şekilde ve Oryantalist tarzda resmetmiştir. Bu eserindeki renkler daha çeşitli ve açık tonlarda hakimiyet göstermiştir.

4.7. İbrahim Çallı: 1882-1960

Çallı'nın çalışmaları içerisinde çoğunlukla nü figürlü kompozisyonlar yer alır. 1920'li kuşaklarda yer alan ressamı Cumhuriyet Döneminde ele almak mümkün olabilir. Resim 60'da nü bayan figürü kullanan Çallı, yattığı yatağın üzerinde Osmanlı Dönemi Holbein halısı desenlerine benzer bir halı mevcuttur. Ressamın eserleri son derece sade ve sakin yapıda resmedilmiştir.

Resim 60: İbrahim Çallı, "Nü", 117x172 cm, TÜYB

Kaynak: Artnet (2012), www.artnet.com (19.04.2017).

Resim 61: İbrahim Çallı, “Meyve Tabağı”, TÜYB

Kaynak:Tarih Notları (2017), <https://www.tarihnotlari.com/ibrahim-calli/meyve-tabagi/> (25.04.2017).

Resim 62: İbrahim Çallı, “Nü”, TÜYB, 35x45 cm, SSM koleksiyonu

Kaynak: Hayat Ağacı (2014),<http://www.hayatagaci.biz.tr/wp-content/gallery/ibrahim-calli/%C4%B0br-ahim-%C3%87all-%C4%B1-N%C3%BC-35x45.jpg> (25.04.2017).

Resim 63: İbrahim Çallı, “Mihri Müşvik Hanım”, 101x116 cm TÛYB.

Kaynak: Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/254-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/9894-ibrahim-calli-1882-1960-mihri-musfik> (07.05.2017).

Resim 63’de Çallı, bir natürmort çalışmasının arka planında Türk kilimi resmederek Türk sanatına katkı sağlayan diğer ressamlardan olmuştur. Çallı, İzzetçilik akımıyla birlikte eserlerinde özellikle Cezanne’nin etkisi altında kaldığı söylenebilir. Bu akımı sadece eserlerine yansıtmayıp öğrencilerine de aşlamayı sağlamıştır.

4.8. Hüseyin Avni Lifij: 1886-1927

Resim 64: Hüseyin Avni Lifij, "Karagün" 1924, Ankara Resim ve Heykel Müzesi

Kaynak:Leblebi Tozu (2015), <http://www.leblebitozu.com/huseyin-avni-lifijin-22-eseri-ve-hayati/> (20.04.2017).

Ressam Hüseyin Avni Lifij'in çalışmalarında figür çoğunluktadır. Aynı zamanda oto portre ve portreleri ile de ön plana çıkan bir sanatçıdır. Bu çalışmasında tarihi konu olarak Kurtuluş Savaşından bir sahneyi canlandırmıştır. Savaş esnasında evde olan bir kadın ve beşikteki çocuğu kilimin üzerinde saldırıya uğramış ve ölmüş olarak resmedilmiştir. Türk el sanatlarından olan beşik ise burada vurgulanan nesnelere arasındadır. Arka planda renk olarak daha soluk ifade edilmiş bir köy görüntüsü gün batımında resmedilmiştir.

4.9.Mihri Müşfik Hanım: 1886-1954

Resim 65: Mihri Müşfik Hanım, “Mevsume Yalçın Portresi”, TÜYB

Kaynak: Pinterest (2010), <https://www.pinterest.com/pin/662662532642754774/> (07.05.2017).

Yayınlarda ilk kadın ressamımız olarak bahsedilen ressam Mihri Hanım, ressam Fausto Zonaro'dan resim dersleri alarak Batıya karşı bir hayranlık beslemiştir. Daha sonra eşinin ismini soy adı olarak alan ressam, Tefik Fikret ile dostluğunda onu kaybettiikten sonra şairin yüzünün kalıbını aldığı söylenir. Bu kalıp alma yöntemi ise Türkiye'de ilk defa yapılmış olduğu kaynaklarda yer almaktadır. (Toroşlar, 1988: 14).

4.10. Feyhaman Duran: 1886-1970

Resim 66: Feyhaman Duran, “İç Mekân (Hattat Rifat Efendi ve Ailesi)”, 154x105 cm, 1948, Çuval üzerine yağlıboya, İstanbul Üniversitesi Feyhaman Duran Koleksiyonu

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi (2011), <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/sergiler/feyhaman-duran-iki-dunya-arasinda> (25.04.2017).

Resim 67: Feyhaman Duran, “Ayvali Naturmort”, TÜYB

Kaynak: Artnet (2012), <http://www.artnet.com/artists/feyhaman-duran/past-auction-results/2> (25.04.2017).

Ressam Feyhaman Duran'ın eserlerinin arasında çoğunlukla peyzaj çalışmaları mevcuttur. İlk portre ressamı olarak da bilinen Duran, eserlerinin açık ve kapalı mekanlarda ve kendine yakın figürler olarak resmetmiştir. Resim 66'da bulunan yaşlı adamın ayaklarının altında desenleri belli belirsiz bir halı vardır. Yaşlı figürün yanında iki çocuk, arkasında da ayakta duran bayan figürü vardır. Resim 67'de ise natürmortun arka planında Türk halısı resmeden ressam, aynı zamanda renkleri de halı ve kilim sanatında en çok kullanılan renklerden ele almıştır.

4.11.Naci Kalmukoğlu: 1898-1951

Resim 68: Naci Kalmukoğlu, “Nü”, 45x32 cm, TÜYB

Kaynak: Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/254-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/9683-naci-kalmukoğlu-1896-1954-nu> (09.05.2017).

Ressam Kalmukoğlu, İzlenimci tarzda resimler yapmıştır. Böylece çalışmalarında renk çeşitliliği ve farklı figür çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Ancak ressamın önemi hala daha anlaşılmamış ve pek fazla tanınmamıştır. Resim 68'deki eserinde duvarda asılı olan bir Türk kilimine yaslanan yarı çıplak bir kadın figürü kullanmıştır.

4.12.Şeref Akdik: 1899-1972

Resim 69: Şeref Akdik, “Ayna Önünde Köpekli kadın”,130x75 cm, TÜYB

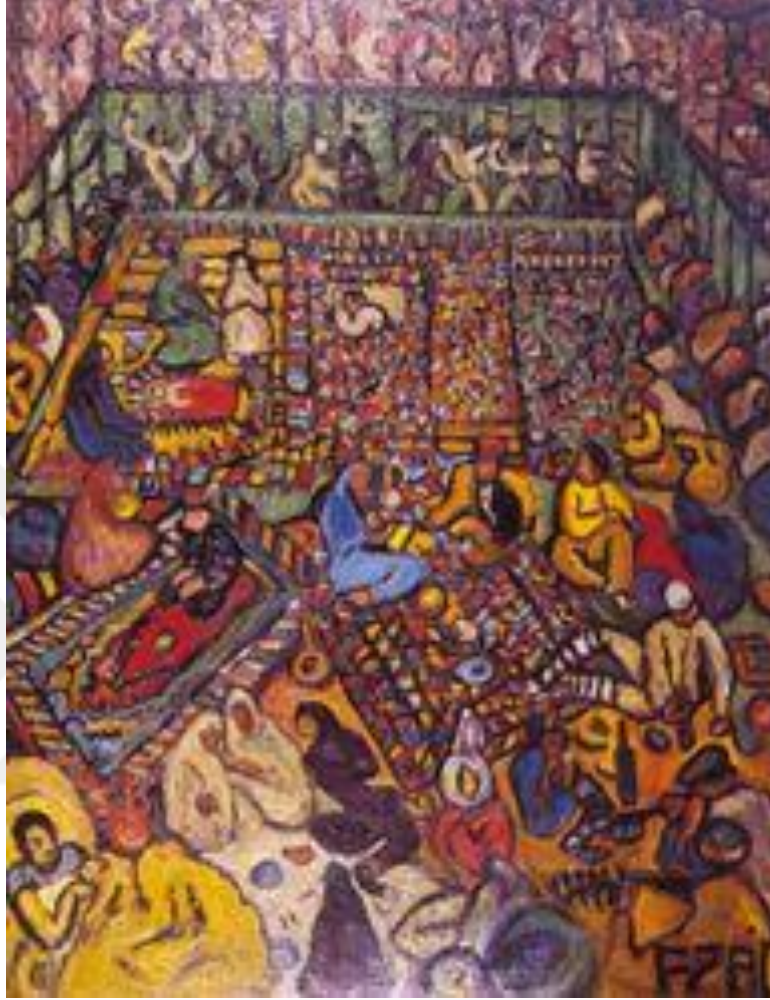

Kaynak: Turkish Painting (2008), http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&mod=Painters_artistDetailID=326 (07.05.2017).

Ressam Şeref Akdik, eserlerinde sadeliği koruyan ve izlenimci tarzdaki yaptığı eserleri ile ünlenmiştir. Ağarlıklı olarak İstanbul’un bazı manzaralarını peyzaj eserleriyle canlandırmıştır. Resim 69’da ise ressam ayna önünde kendisine bakan bir kadını resmetmiş, ve arkasında da bir köpeğin ona doğru baktığı görülmektedir. Yerde de çok detaya girmeden kullandığı bir Türk halısı kullanmıştır.

4.13.Fahrelnisa Zeid: 1901-1992

Resim 70: Fahrelnisa Zeid, “Üçüncü Mevki Yolcuları”, 1943, Kontrplak üzeri yağlıboya

Kaynak: Lebriz (2000), <http://lebriz.com/pages/lst.aspx?lang=TR§ionID =1&articleID=36&bhcp=1> (25.03.2017).

Resim 71: Fahrelnisa Zeid, “Kutsal Korunma”, 1981

Kaynak: Leblebi tozu (2015), <http://www.lelebitozu.com/onemli-kadin-ressamlarimiz-dan-fahrelnisa-zeidin-23-tablosu/> (25.03.2017).

Ressam Fahrelnisa Zeid ise eserlerinde kaligrafik etkileşimi yine halı ve kilim desenleriyle oluşturmuş ve renk bilgisinde de dahil olmak üzere halı ve kilim sanatından etkilendiği görülmektedir. Çalışmalarında soyut geometrik etkilerin yanında bir de figüratif çalışmalar da yer almaktadır.

4.14.Malik Aksel: 1903-1987

Resim 72: Malik Aksel, “Enteryör”, 60x85,5 cm, 1934, TÜYB

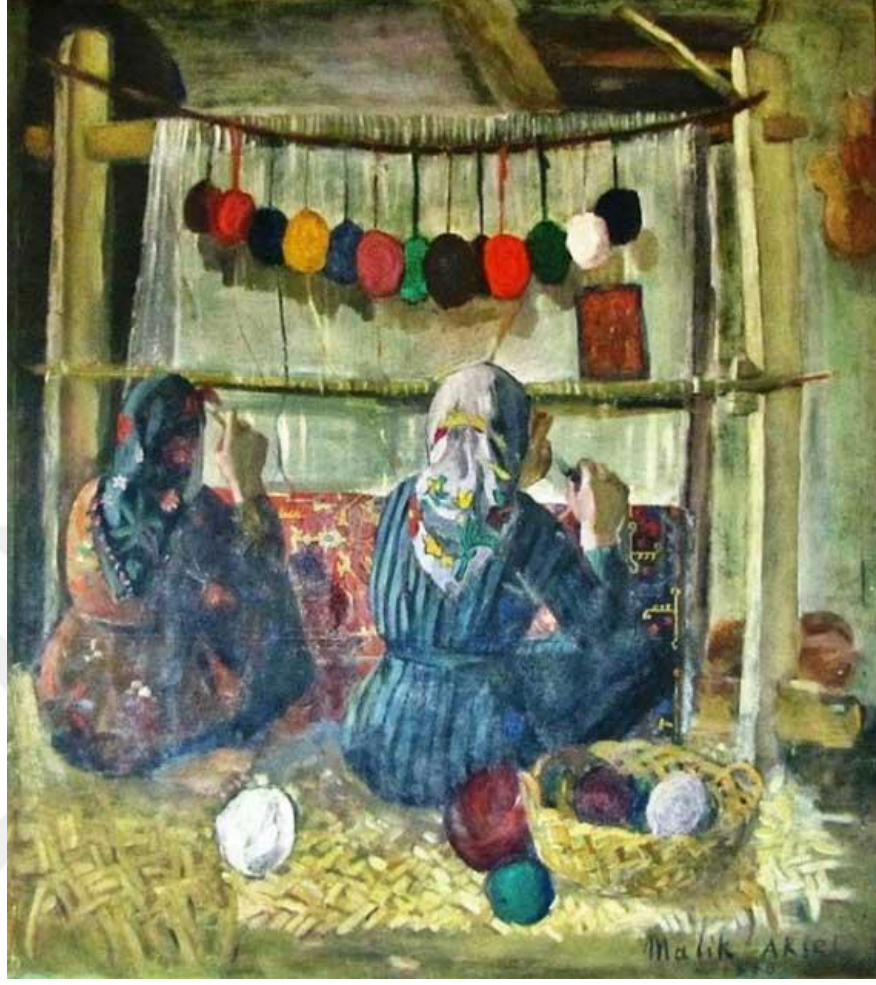

Kaynak: Turkish Painting (2008), http://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=556 07.05.2017.

Ressam Malik Aksel, eserlerinde Türk kültürüne ait öğeleri ve günlük yaşamı eserlerinde kullanmıştır. Bulduğu dönemin ressam gruplarına katılmayıp daha çok devletin düzenlediği sergiler ve etkinliklerle kendini göstermiştir.

Tansu (1986) yazdığı kitabında konu aldığı ressam, Cumhuriyet Döneminde etkinlikler yapan halk evlerinde, özellikle Anadolu yöresine ait sanatsal ve kültürel çalışmalarına ilgi toplamayı başarmıştır.

Resim 73: Malik Aksel, “Halı Dokuyanlar”, 95x86 cm, 1960, TÜYB, Ankara Resim Heykel Müzesi

Kaynak: Tarih Notları (2017), <https://www.tarihnotlari.com/malik-aksel/hali-dokuyanlar/>
(08.05.2017).

4.15.Nurullah Berk:1906-1982

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çağdaş Türk resim sanatındaki ressamalarda kendi kimlik ve Türk benliğini oluşturma çabaları oluşmaya başlamıştır. Bu konuda ilk örnek olarak Nurullah Berk ve Turgut Zaim'i örnek olarak gösterebiliriz.

Bu dönemde tüm dünyada çağdaş sanat içerisinde Dışavurumcu akımın etkileriyle çalkalanırken ülkemizde de kaligrafik, geleneksel halı ve kilim desenlerinin dekoratif anlamda etkileri görülmektedir. Bu geleneksel etkileşim başlangıçta biçimsel olarak ortaya çıksa da şimdilerde daha çok içsel olarak ve soyut kompozisyonlarda kullanılmaya devam etmektedir (Kılıç, t.y.).

Resim 74: Nurullah Berk, “Kadın”, Mukavva Üzerine Guaj ile Kolaj

Kaynak:Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/257-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/8814-nurullah-berk-1906-1981-kadin> 25.03.2017.

Resim 75: Nurullah Berk, “Ütü Yapan Kadın”, tuval üzerine yağlıboya, 60 x 92 cm , 1950, MGSÜ Resim Heykel Müzesi Koleksiyonu

Kaynak: Pinterest (2010), <https://tr.pinterest.com/pin/322711129528659897/> (25.03.2017).

4.16.Turgut Zaim: 1906 – 1974

Kılıç'a göre Turgut Zaim, 1924'te Paris'e gittiğinde orada bir şey öğrenemeyeceğini düşünmüş ve ülkemize geri dönmüştür. Böylece her zaman ve her şekilde kendi ülkesinin ve kültürünün kendisine ilham veren çok fazla önemli yanları olduğunu fark edip batıya özenmeden çıkmış daha özgün ve Türk çağdaş sanatının geleneksel ve halka dönük olmasının temellerini atmıştır.

Resim 76: Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadınlar”, TÜYB

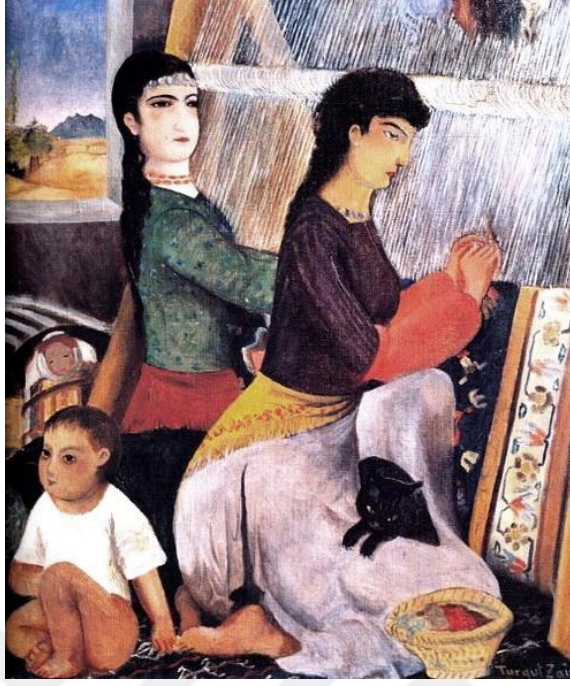
Kaynak: Tarih Notları (2017), <http://www.tarihnotlari.com/turgut-zaim/hali-dokuyan-kadinlar/> (26.03.2017).

Turgut Zaim, Somut Folklorik kaynaklarla beslenmiş olmayı seçip Türk toprağına ve inancına eğilim göstermiştir. Resimlerinde aynı zamanda Yörüklerin yaşam özelliklerinden ve kıyafetlerinde kullandıkları tarzı ön plana çıkarmakta ve bununla birlikte dokuma motiflerini günlük yaşamda ifade etmektedir (Berk, 1977: 33) (Çeken, 2004: 95).

Turgut Zaim eserlerinde yöresel kadın figürlerini kullanarak hem Türk tarihinde kadının önemine vurgu yapmış ve kadının yaşamda yer aldığı roller üzerinde durmuştur. Turgut Zaim'e göre kadın hem anne hem çalışan hem de ev işlerinde aktif rol üstlenmektedir. Eserlerindeki yuvarlak hatları kullanması kompozisyon ve oran orantı olarak daha pratik figürler yansıtmasını sağlamıştır. Türk kadını gerek evde gerek dışarıda hep üreten bir karaktere sahip ve giydiği kıyafetlerle de yöresine etki eden figürlerdir.

Resim 76-77 ve 78'de dokumakta oldukları Türk halıları Osmanlı halı motiflerine benzer şekilde tasarlanmıştır. Dokudukları halılardaki renkler ile resmin genelinde kullanılan renkler benzer kullanılarak uyumda göz ardı edilmemiştir.

Resim 77: Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadınlar”, 40x34 cm, Kontrplak Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Tarih Notları (2017), <http://www.tarihnotlari.com/turgut-zaim/> (26.03.2017).

Resim 78: Turgut Zaim, “Halı Dokuyan Kadın” TÜYB

Kaynak: Bilgi Manya (2009), <http://www.bilgimanya.com/turgut-zaim-kimdir-hayati-eserleri-ve-resimleri/> (25.03.2017).

4.17.Eren Eyüboğlu: 1907-1988

Ressam Eren Eyüboğlu eği Bedri Rahmi Eyüboğlu'ndan ne kadar daha az bilince bile eği ile birlikte D Grubuna katılıp Anadolu gezilerinde geleneksel yapıda yaptığı yarı soyut tarzda eserleri ile günümüze kadar gelmektedir. Eserlerini tamamen süsten uzak, folklorik özelliklerle renk ve ışık, gölge değerleri ile birlikte geleneksel Türk sanatlarından yola çıkarak meydana getirmiştir. Fakat bu yaptığı eserler yöresel değerler taşıırken de aynı zamanda dekoratif amaçlı detaylı motiflere dönüşmeden sade figür ve desenleri ile oluşturmaya devam etmiştir. Ressam Eyüboğlu'nun resim çalışmalarının yanında mozaik eserleri de mevcuttur.

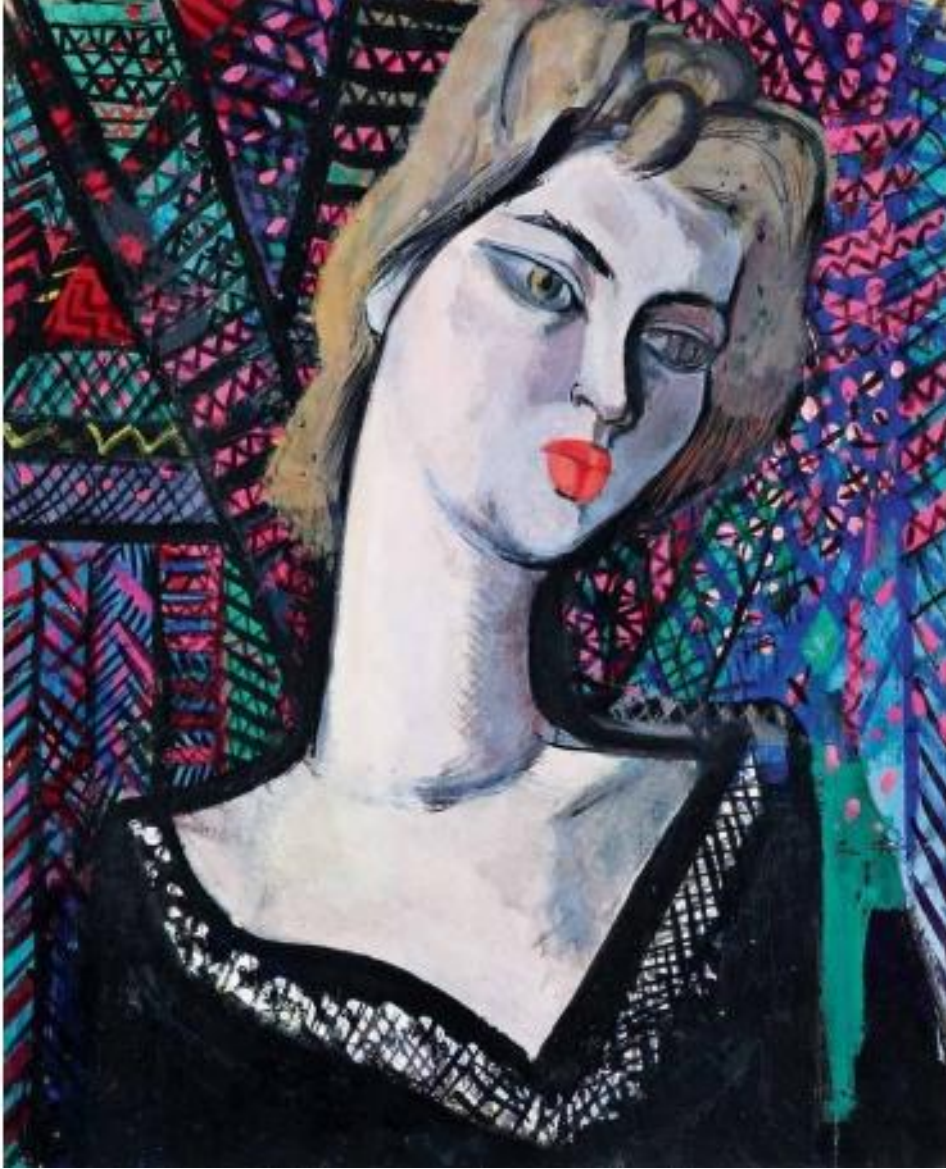
Resim 79: Eren Eyüboğlu, "Figürlü Kompozisyon", 73x66 cm, Karton Üzeri Karışık Teknik

Kaynak: Beyaz Art (2017), <http://www.beyazart.com/sanatci/Eren-Ey%C3%BCbo%C4%9Flu>

9Flu 08.05.2017.

Resim 80: Eren Eyüboğlu, “Portre”, Duralit Üzerine Yağlı Boya

Kaynak: Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/271-muzayede-cagdas-sanat-eserleri/5751-eren-eyuboglu-1907-1988-portre> (08.05.2017).

Resim 80’de portre kullanan ressam, arka planda kilim motifleri ile bir derinlik ve hareketlilik kazandırmayı amaçlamıştır.

Resim 81: Eren Eyüboğlu, “Kilimli Kompozisyon” 51x72 cm, Karton Üzerine Çini Mürekkebi

Kaynak:Bedri Rahmi (2013), <http://www.bedrirahmi.com/eren-eyuboglu/sanatci-kisiligi/ressam> (08.05.2017).

Resim 81’de çalışmasında daha fazla detaya giren ressam arka planda bulunan kilim ile dikkati daha çok kilimin olduğu tarafa çekmeyi başarmıştır.

4.18.Sabri Berkel: 1907-1993

Resim 82: Sabri Berkel, “Yoğurtçu”, 162x130 cm, 1952, TÜYB

Kaynak:Pinterest (2010), <https://tr.pinterest.com/pin/388857749046588083/> (25.03.2017).

Sabri Berkel, eserlerinde kaligrafik özelliğın yanında birde halı ve kilim desenlerinden bahsettiğı bu eserinde geometrik şekilli kompozisyon oluşturarak renklerde de karşıtlık oluşturmuştur. Bu sayede Türk resim sanatında rengin öneminin halı ve kilimden geldiğı ve her şekilde geleneksel sanatla etkileşim gösterebildiğini ifade etmektedir.

4.19.Ercüment Kalmık: 1909-1971

Resim 83: Ercüment Kalmık, “Köye Doğru”, 62x60 cm, 1967, Linol Üzerine Elle Boyama, Ayşe Ercüment Kalmık Vakfı Koleksiyonu

Kaynak: Hayri Esmir (2015), <http://hayriesmer.com/makale/turkiye-de-baskiresme-bakmak/81?ln=en> (02.05.2018).

Resim 83’de Ressam Ercüment Kalmık, linol üzerine yaptığı bu yöresel çalışmada Türk kadın figürüne yer vermiştir. Eşeğin üzerinde çocuk ile beraber yolculuk yapan kadın, yöresel kıyafetler giymiş ve oturduğu yere bir Türk kilimi serilmiştir. Sanatçının burada kilime vurgu yaptığı görülmektedir.

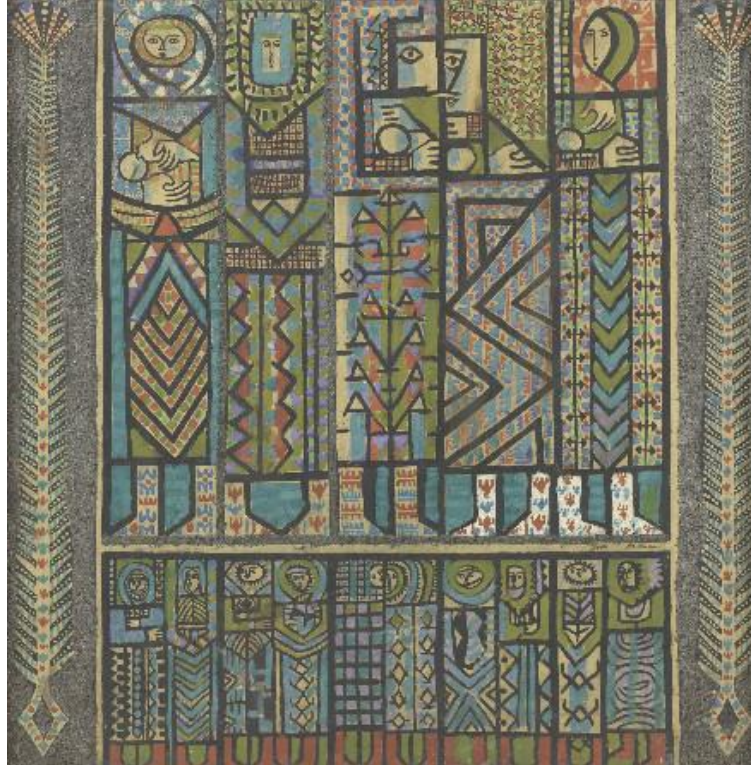
4.20.Bedri Rahmi Eyüboğlu: 1911-1975

Onlar grubu içerisinde geleneksel etkiler oluşturan önemli bir diğer sanatçı ise bedri rahmi Eyüboğlu'dur. Eyüboğlu, öğrencilerine, çalışmalarında yöresel öğeleri kullanmalarını tavsiye etmiştir. (kılıç, t.y.).

Bedri Rahmi Eyüboğlu eserlerini Anadolu insanından ve kültüründen almıştır. Bu aldığı önemli değerleri ise kendi soyutlayarak ve halı kilim desenleriyle harmanlayarak özgün eserler ortaya koymuştur.

Ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun olmazsa olmazı yaptığı figürleri, objeleri olandan farklı göstermek yani olanın dışına çıkarmak ve bozuntuya uğratmaktır. Bu bozuntu, saf figürlere aittir. Etrafını bozuntuya uğratmadan doğadaki varlıkları ve objeleri değiştirmeden resmeder. Eserlerinde bozulmalar oluşan figürler ve bozulmayan arka plan vardır. (Erol 1984: 52-54)

Resim 84: Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Kırmızı Bacaklı İğdeli Gelin", 73x67 cm, Kağıt Üzerine Karışık Teknik

Kaynak: Leblebi Tozu (2015), <http://www.leblebitozu.com/bedri-rahmi-eyuboglunun-resimleri-siirleri-ve-hayati/> (27.03.2017).

Eserlerinde nakış ve süsleme sanatları etkileşimi içerisinde halı ve kilim sanatının kompozisyonlarını en çok kullanan ressamlardan biri olan Bedri Rahmi Eyüboğlu, yağlıboya resim özellikleri üzerine çalışmak yerine Türk el sanatlarının motiflerini çalışmayı tercih etmiştir. “Eyüboğlu’na göre Türk halk sanatı ulaşılabacak olan değil onlardan haz alınacak bir konumdadır.” (kılıç, t.y.).

**Resim 85: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Kilimli Soyut” (detay), 184x124 cm, 1966, Duralit
Üzerine Karışık Teknik, Mehmet Hamdi Eyüboğlu Koleksiyonu**

Kaynak: Artam Online (2000), <https://www.artamonline.com/285-muzayede-cagdas-sanat-eserleri/2914-bedri-rahmi-eyuboglu-1911-1975-kilimli-soyut> (27.03.2017).

Resim 86: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Çıplak”, 1930

Kaynak: Turkish Paintings (2008), http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=96 (25.03.2017).

Resim 87: Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Aşık Veysel”, 37x27, 1953, Kağıt Üzerine Guaj Boya, TÜYB, Ankara Cer Müzesi

Kaynak: (Soylu, 2017: 1995).

Bedri Rahmi Eyüboğlu halı ve kilim sanatından örnekleri adeta çalışmalarında idol olarak görmüş ve soyut çalışmalarında da gerçekçi çalışmalarında da Türk halı ve kilim sanatının kompozisyon ve renk bilgisinden faydalanmıştır. Eyüboğlu, eserlerinden geleneksel sanatlar ve Türk halı ve kilim sanatı hakkında en çok bilgi alabileceğimiz ressamlar arasında düşünülebilir.

Eyüboğlu, geleneksel sanatlarda eser vermekle kalmamış öğrencilerine de aynı zamanda bu düşüncesini yaymada başarılı olmuştur. Hat ve kilim sanatından esinlenerek yaptığı çalışmalarında bu motifleri resmine aktarmaya çalışmıştır.

Sanat düşüncesi ile Türk geleneksel sanatlarında geçmiş tarihine ve estetik sanat değerlerinde daima eskiye dayanan kültürden asla vazgeçilmemesini öğütleyerek sanat dallarında da tükenmekte olanları desteklemeye devam edilmesini ifade etmektedir.

4.21. Mustafa Asher: 1925-2015

Resim 88: Mustafa Asher, “Eş Evliyalar”, 20,5x20,5, Metal Oyma Baskı

Kaynak: Turkish Paintings (2008), http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=85 (02.05.2018).

Çalışmalarını, figürleri geometrik ve sembolik tasarlayan Mustafa Asher kullandığı renkler ve semboller bakımından hem Türk kültürü ve insanlarından faydalanırken hem de Türk kilim sanatı desenlerine yakın özelliklerde tasarlamıştır. Mustafa Asher bir baskı resim sanatçısı olarak sadece Türkiye’de değil tüm dünyada da önemli bir üne sahip olmuştur. Türk baskı resim tarihine adını yazdıran sanatçılarımızdandır. Resim 88’de köşeli ve yuvarlak formların uyumuyla birlikte kompozisyon olarak büyük - küçük espaz değerlerine sahip bir eserdir.

4.22.Necdet Kalay: 1932-1984

Ressam Necdet Kalay, izlenimci olarak ilerlediği çalışmalarda çoğunlukla manzara resmine yönelmiştir. Ayrıca yerel yaşamın izlerini taşıyan eserlerinde, yöresel evler, halk ve Anadolu'nun doğal yapısından etkilendiği görülmektedir. Çalışmalarını dekoratif şekilde tasarlayarak daha çok gri tonlarını kullanmıştır.

Resim 89: Necdet Kalay, "Halıcılar", 90x77 cm, Sunta Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Beyaz Art (2017) <http://www.beyazart.com/sanatci/Necdet-Kalay> (09.05.2017).

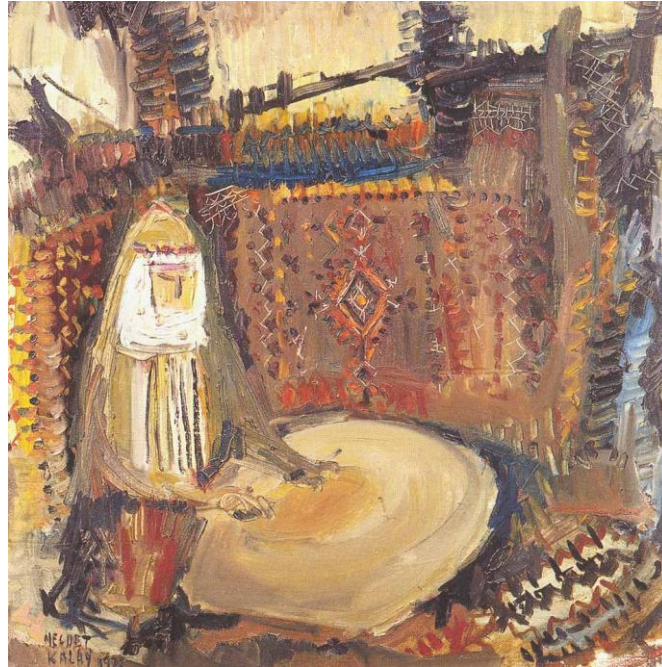
Resim 90: Necdet Kalay, “Halı Dokuyanlar”, 50x50 cm, Duralit Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Beyaz Art (2017) <http://www.beyazart.com/sanatici/Necdet-Kalay> (09.05.2017).

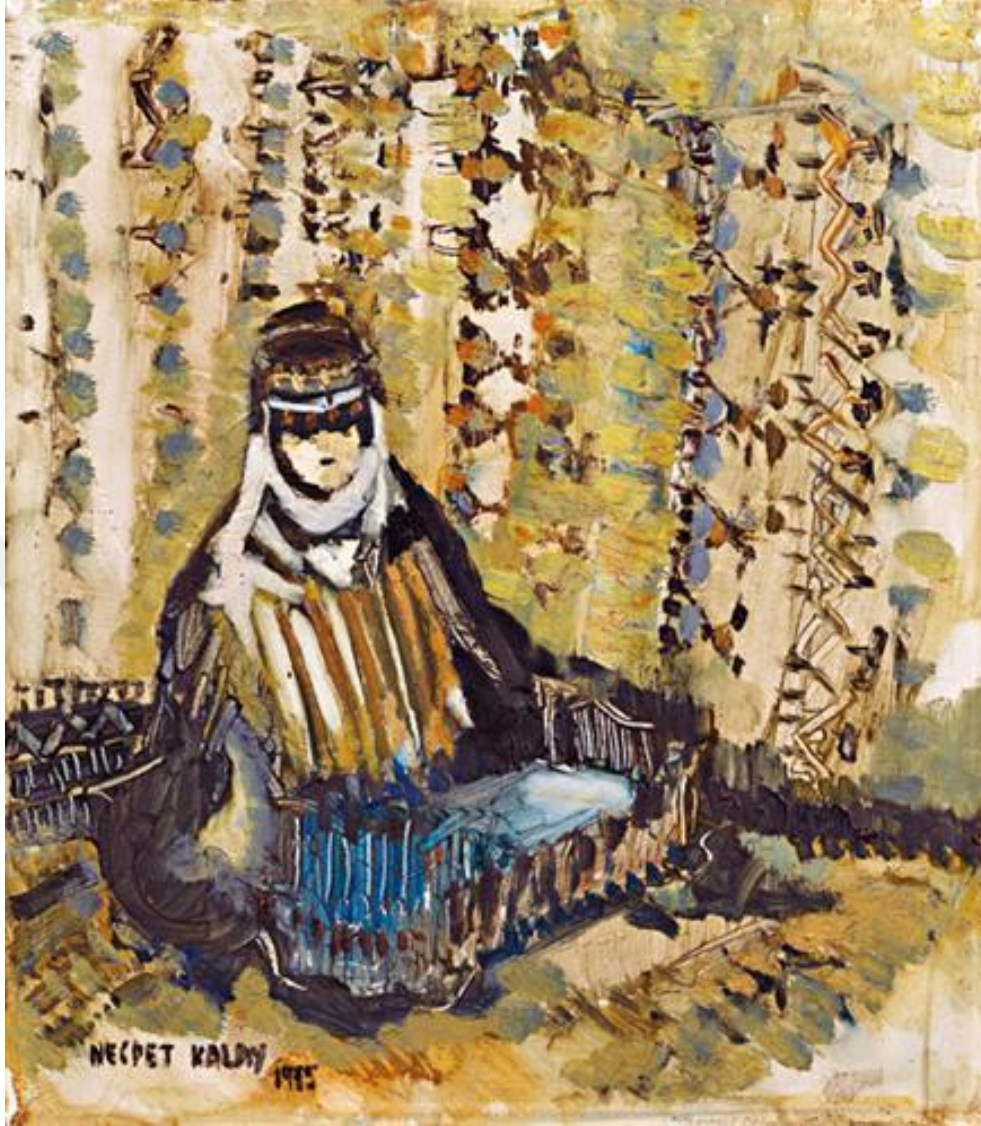
Ressam, Resim 89 ve 90’da resmettiği halı dokuyan kadınlar eserleri ile birlikte Anadolu insanının ev yaşamını ve yaşadığı evlerin de içyapılarına ve detaylarına girerek onların doğal yaşamını yansıtmıştır. Kullandığı renk öğeleriyle sade ve açık renkler kullanan ressam o ortamda saflığı dile getirmektedir.

Resim 91: Necdet Kalay, “Hamur Acan Yörük Kadını”, 70x70 cm, 1972

Kaynak:İstanbul Sanat Evi (2018) <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadik/kalay-necdet/necdet-kalay-hamur-acan-yoruk-kadini-8326/> (09.05.2017).

Resim 92: Necdet Kalay, “Köylü Kadın”, 34x30 cm, 1975 Ahşap Panel Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Türel Art (2017) <https://www.turel-art.com/necdet-kalay-tablolari-ve-eserleri> (09.05.2017).

Resim 91 ve 92’ de görüldüğü gibi yine yaşamında aktif rol alan bir Anadolu kadınına vurgu yapmak isteyen ressam arka planda da Türk halı ve kilim örneğinden detaya girmeden o yörenin özelliklerini yansıtabilecek şekilde oluşturmuştur. Çalışmalarında Türk kültürünün etkisi büyüktür.

4.23.Yalçın Gökçebağ: 1944-?

Resim 93: Yalçın Gökçebağ, “Halı Yıkayanlar”, 50x60 cm, 1992, TÜYB

Kaynak: Beyaz Art (2017), <http://www.beyazart.com/sanatci/Yal%C3%A7%C4%B1n-G%C3%B6k%C3%A7eba%C4%9F> (08.05.2017).

Resim 94: Yalçın Gökçebağ, “Kilim Yıkayanlar”, 60x80 cm, 2013, TÜYB

Kaynak: Beyaz Art (2017), <http://www.beyazart.com/sanatci/Yal%C3%A7%C4%B1n-G%C3%B6k%C3%A7eba%C4%9F> (08.05.2017).

4.24.Abit Güner: 1947-?

Ressam Abit Güner, resim eğitimi almamış olmasına rağmen yurtdışında açtığı sergileri ve kendini daima çalışmalarına adanarak kendini geliştirmiştir. Türk sanatında birçok ressam ve eleştirmenlerin de gönlünde taht kuran ressam, eserlerinde memleketi olan Trabzona ait objeler ve manzaralar kullanarak oraya ait hayranlığını dile getirmiştir. Memleketinde yıllarca uzakta olan ve çalışmak amacıyla yurtdışına giden sanatçı memleketinden kopamamıştır. Yurdun birçok yerinde de sergi açarak realist çalışmalarıyla hayatını devam ettirmektedir.

Resim 95: Abit Güner, “İsimsiz”, 60x50 cm, TÜYB

Kaynak: Lebriz (2000), <http://lebriz.com/pages/exhibition.aspx?lang=TR&exhID=281&bhcp=1> (08.05.2017).

Resim 96: Abit Güner “Halılı ve Üzümlü Natürmort”, 50x40 cm, TÜYB

Kaynak: Turkish Paintings (2008), http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=2865 (08.05.2017).

4.25.Kamil Aslanger: 1949-?

Ressam Aslanger, askerlikten sonra ressamlığa başlamıştır. Oryantalist tarzda olan eserleri, konularını genellikle İstanbul'un son 500 yıllık sosyal ve saray yaşamından almaktadır.

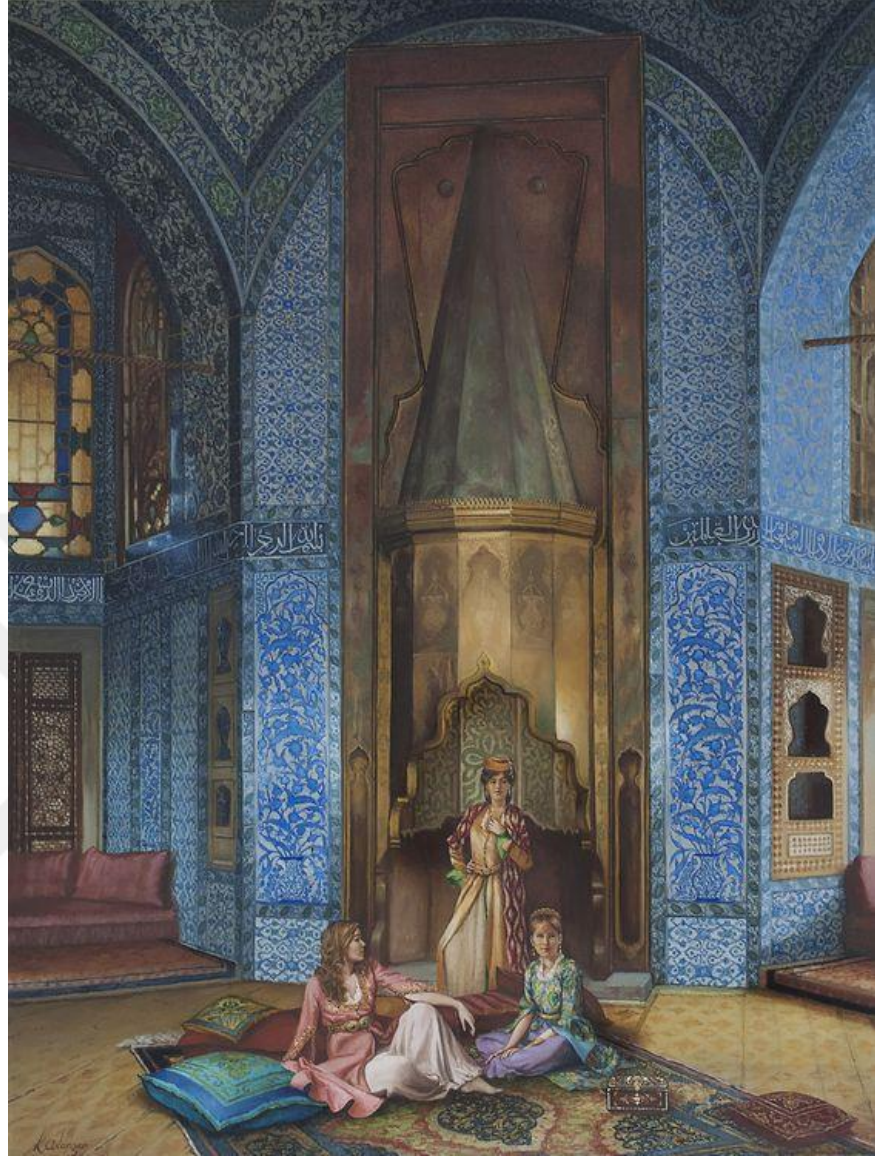
Üç bölümde incelenebilecek olan eserlerin, ilk bölümünde Osmanlı Dönemi sultan ve cariyelerinin saray içinde ve dışında detaylı olarak resmedilmesidir. İkinci bölümde ressam, eserlerde sadece kadın figürleri ve buldukları mekanların belirsiz şekilde tasarlandığı çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmalarda belirgin olan kontur hatlarının giderek kaybolduğu resimlerde daha dingin figürler yansıttığını göstermektedir. Üçüncü bölümde ise daha gerçeküstü çalışmalara yönelerek kendini değiştirmeye ve geliştirmeye yönelik çalışmıştır. Bu bölümde özellikle Türk sanatı tarihinde Osmanlı Döneminde kullanılan fakat şuan günümüze ulaşamayan ve onları yapan ustaların da artık kalmadığını gösteren nadide tarihi eserleri konu almıştır. Gerçek boyutundan çok büyük şekilde resmettiği, Osmanlı Döneminde kullanılan günlük objelerin önüne o güne ait kıyafetleri ile günlük yaşamı yansıtan kadın figürleri resmetmiştir. Bu bölümde amacı unutulmaya yüz tutmuş sanat eserlerini gün yüzüne çıkarmaya ve yaşatmaya çalışmayı amaçlamaktadır.

Resim 97: Kamil Aslanger, “Nazidil Sultan İle Gulhiz ve Gördes Halısı” 65x80 cm, TÜYB

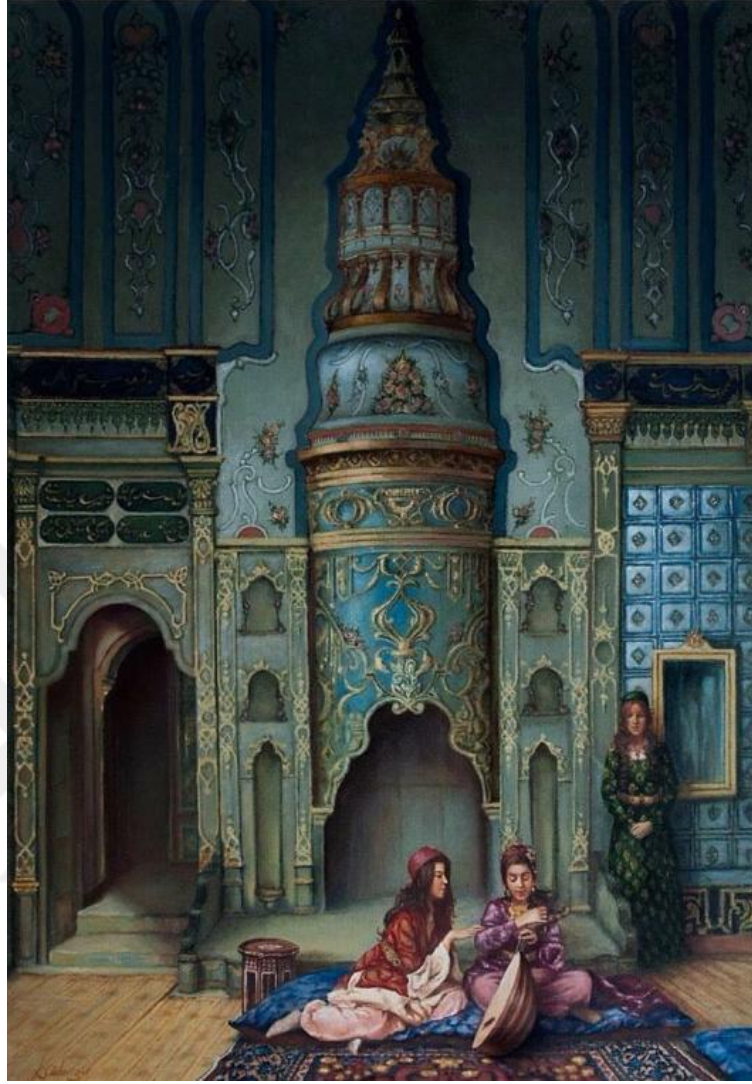
Kaynak: Turkish Paintings (2008), http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_=1499 11.05.2017.

Resim: 98: Kamil Aslanger, “Mekanlar ve Sultanlar, Bağdat Köşkünde Üç Sultan”,160x120, TÜYB

Kaynak: Kamil Aslanger Atölyesi Koleksiyonu.

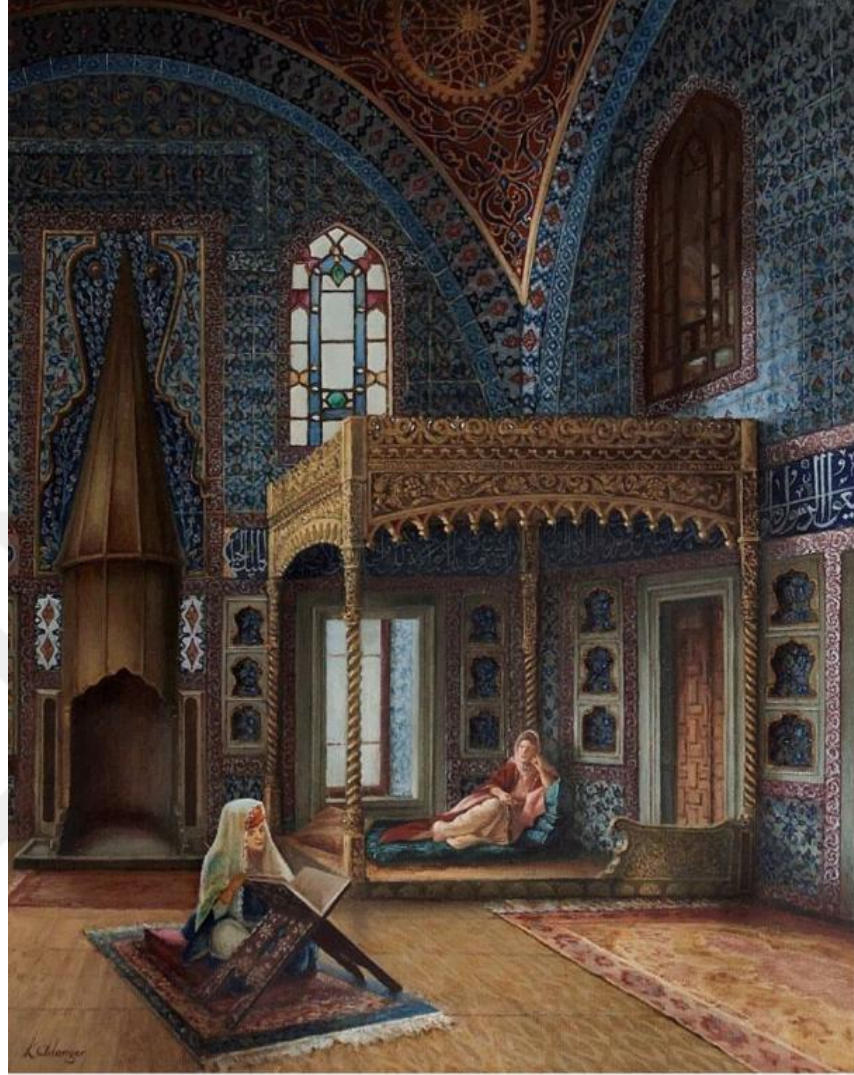
Resim 99: Kamil Aslanger, “Sultanlar ve Mekanlar 9”, 100x70, TÛYB

Kamil Aslanger Atölyesi Eserleri Koleksiyonu.

Ressam, Resim 99’da arka plandaki gelin başını temsil eden Osmanlı ocağı önündeki Osmanlı saray halısı üzerinde oturan sultanları resmetmiştir. Ayrıca duvarda bulunan ocaktaki ve duvardaki işlemlerin aslında orijinal olmadığını 16. Yüzyılda zarar görüp 18. Yüzyılda barok üsluba göre onarıldığından bahsetmiştir (Kamil Aslanger ile kişisel görüşme, 02.05.2017).

Resim 100: Kamil Aslanger, “Sultanlar ve Mekanlar 13”, 100x80 cm, TÜYB

Kaynak: Kamil Aslanger Atölyesi Eserleri Koleksiyonu.

Ressam, resim 100’de arka planda olan çini ve vitray çalışmalarının 16. Yüzyıldan kalma olup orijinalliğini kaybetmediğini ve günümüze dek geldiğini ifade etmiştir. Sultan’ın oturduğu bölmenin bir perde çekilerek yatak odası haline getirildiğini ve Osmanlıda saray yaşamından örnek vermektedir. Ön planda duran seccadenin üzerinde oturan kız Kur’an okumakta ve sultan ise yatağında dinlenmektedir. Ayrıca sağ tarafta bir uşak halısı örneği serilidir (Kamil Aslanger ile kişisel görüşme, 02.05.2017).

Resim 101: Kamil Aslanger, “Halı Üzerinde Oynayan Kızlar”, 70x100, TÜYB

Kaynak: Kamil Aslanger Atölyesi Eserleri Koleksiyonu.

Ressam, Resim 101’ de bir Selçuklu halısını detaylı bir şekilde resmetmiştir. Bu çalışmasında halının büyük olarak arka planda bulunması eseri Oryantalizm’in dışına çıkararak daha bir gerçeküstücü yapıya b r nd rmiŐt r.

Resim 102: Kamil Aslanger, “Sultanlar: Okuyan Sultan”, 50x70, TÜYB

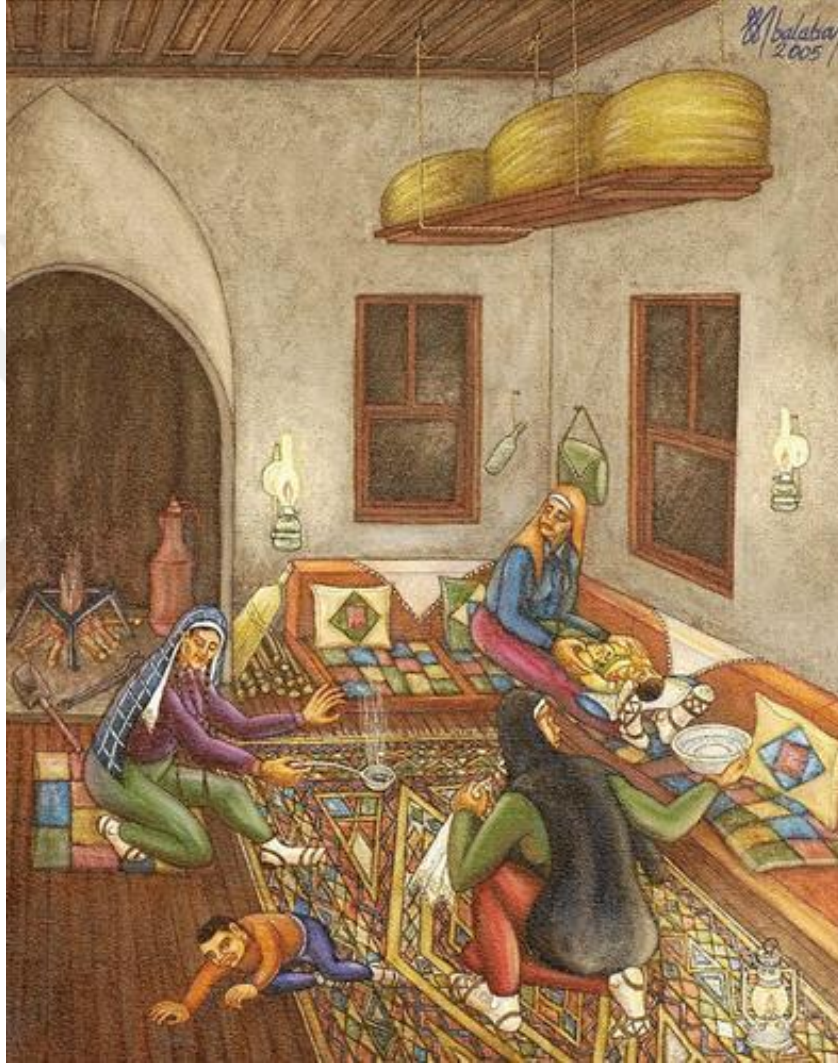

Kaynak: Kamil Aslanger Atölyesi Eserleri Koleksiyonu.

4.26.Hasan Nazım Balaban: 1955-?

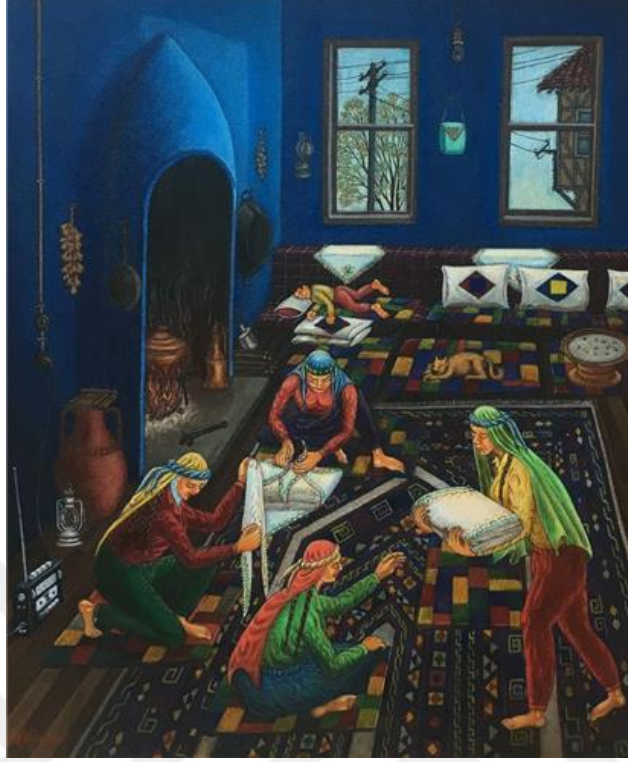
Ressam Balaban eserlerini masalsi bir havayla ortaya koymuştur. Aynı zamanda Balaban da Türk kùltür ve tarihinden esinlenmiş ve bunu genellikle iç mekanlarda figürleri basitleştirerek renkli fırça darbeleriyle ele almıştır. Farklı ışık oyunları da yaparak resmi hareketlendirmektedir.

Resim 103: Hasan Nazım Balaban, “Kurşun Dökme”, 50x40 cm, TÜYB

Kaynak: Lebriz (2000), <http://lebriz.com/pages/exhibition.aspx?exhID=836&lang=TR&hcp=1> (08.05.2017).

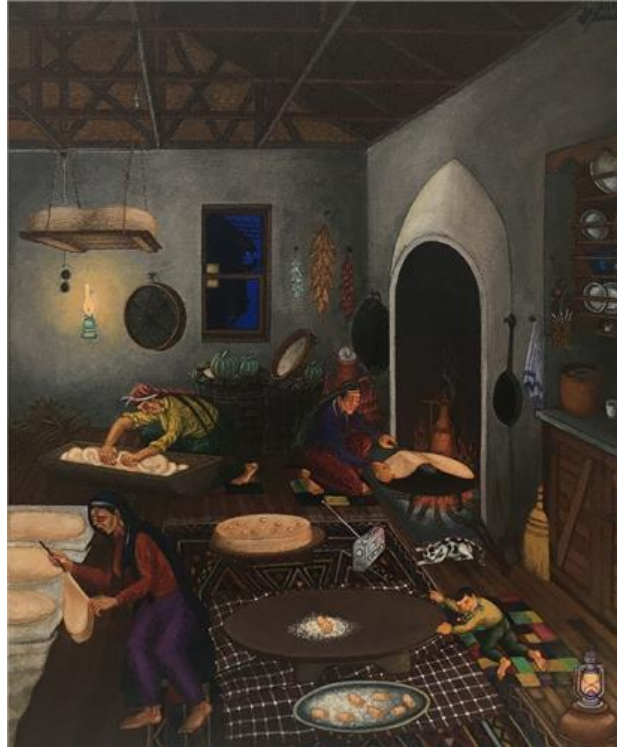
Resim 104: Hasan Nazım Balaban, “Bohça Hazırlayanlar”, 60x50 cm, TÜYB

Kaynak: Meral Bostancı (2014), <http://www.meralbostanci.com.tr/hasan-nazim-bal.html>

(08.05.2017)

Resim 105: Hasan Nazım Balaban, “Yufka Açanlar”, 60x50 cm, TÜYB

Kaynak : Meral Bostancı (2014), <http://www.meralbostanci.com.tr/hasan-nazim-bal.html>

(08.05.2017)

Resim 106: Hasan Nazım Nalaban, “Kurşun Dökenler”, 75x60 cm, TÜYB

Kaynak: Meral Bostancı (2014), <http://www.meralbostanci.com.tr/hasan-nazim-bal.html>
(08.05.2017).

4.27. İlham Enveroğlu: 1970-?

Ressam İlham Enveroğlu, Ressam olmasının yanında mimardır. Bu sebeple eserlerinde resim öğelerinin ve renklerinin yanında bir de mimarı yağları görmek mümkün olabilir. Aynı zamanda Türk kültür ve sanatından etkilenen ressam bu durumu eserlerinde başarıyla kullanmıştır.

Resim 107: İlham Enveroğlu, “Gemi”, Akrilik ve Yağlıboya, 110x120 cm, TÜYB

Kaynak: Turkish Painting (2008), http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&mod=Painters_artistDetailID=2458 (09.05.2017).

Resim 108: İlham Enveroğlu, "Şaman Duası", 2008, TÜYB.

Kaynak: Art Sanat Haber (2009), <http://artsanathaber.com/haberler.asp?id=549> (09.05.2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel Türk halı sanatında, Türk insanının örf, adet ve geleneklerinden estetik değer yansımalarını görmemiz mümkündür. Böylelikle Orta Asya'dan bu yana Türk Sanatı Tarihi boyunca göç eden toplumların, Türk halı ve kilim sanatı örneklerinin Türk el sanatlarına yönelik özgün bir alt yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Türk Halı ve Kilim Sanatının geçmişten bu güne farklı tarihi dönemlerden geçerek gelişmesi ve diğer kültürel öğelerle de etkileşime girmesi sağlanmıştır. Türk Halı ve Kilim Sanatında kullanılan motifler gibi diğer el sanatlarında kullanılan motifler de Türk Sanatı özelliklerini yansıtarak bir bütün oluşturmuştur. Türk Halı Sanatı sadece Türk el sanatlarını etkilemeyip Batı ve Türk resim sanatı üzerinde ki etkisi oldukça fazladır.

Bu araştırmada geleneksel Türk Halı ve Kilim Sanatının resim sanatı içerisindeki kompozisyon ve renk bilgisine katkısı yönünden Türk Sanatı Tarihine ışık tuttuğunu göstermeyi amaçlanmaktadır. Geleneksel Türk el sanatlarında halkın kültürel özellikleri ve yöresel sanat bilincini yansıtmaları sebebiyle resim sanatında da bu özelliklerin yanında estetik yönden katkı sağlaması izleyenlere anlatılmaktadır.

Bu çalışma Türk sanatı öğelerinin literatür araştırması yapılarak müze bilinci ile çalışmaların tarihsel ve sanatsal olarak birbirleriyle bağlı şekilde ilerlemesi gerektiğini göstermektedir. Türk Halı Sanatının tarihi gelişimi içerisinde oluşan isimlendirme problemleri genellikle Batılı ressamın o dönem de ele geçirdikleri Türk halı örneklerini eserlerinde kullanarak kendi sanat ve kültürlerine ait olduğunu benimsemekle kalmamış bu halı tiplerine isimlerini vermişlerdir. Araştırmacılar o dönemden kalma birçok halıya da ulaşamadıklarından dolayı halı tipleri bu şekilde isimlendirilmeye devam etmiştir.

Geleneksel Türk halı ve kilim örneklerinden etkilenip onları eserlerinde konu alan Batılı ressamlar arasında en bilineni ressam Hans Holbein bu halı grubuna isminin verilmesine neden olmuştur. Fakat bu halı grubunun aslında Osmanlı Dönemi Anadolu halı grubundan olması sebebi ile sınıflandırılmasının tekrar yapılması mümkün olabilir. Aynı zamanda bu durum Lorenzo Lotto, Carlo Cirivelli, Gentile Bellini ve Hans Holbein gibi Batılı ressamın adlarıyla anılması tartışmaya açık bir konu olabilir.

Bu araştırmada Türk Halı Sanatı dahil Türk el sanatı örneklerini kendi sanat ve kültürlerine katan Batılılar eserlerinde önemli ölçüde resmetmesine rağmen Türk resminde bu durum yeterli derecede önem arz etmediği görölmektedir.

Türk Minyatür Sanatı'nda ise Türk Resim Sanatı'na göre daha çok değer gören geleneksel halı ve kilim sanatı gelecek nesillere aktarılabilir modern şekilde aktarılabilir. Fakat Minyatür Sanatının günümüz resim sanatın yanında eğitim müfredatlarında yeteri kadar ele alınmadığından dolayı gün geçtikçe yeni nesillerde yok olmaya yüz tutmaktadır.

Oryantalist ressamaların oldukça önem verdiği Türk El Sanatlarından halı ve kilim üzerinde çalışan ressamalar oldukça detaylı ve orijinaline yakın resmetmektedirler. Batılı ressamaların yanında Türk ressamalarının da eserlerinde çok fazla ön planda olmasa da Osman Hamdi istisna olarak kabul edilebilir. Çağdaş Türk ressamaları Batıda aldıkları eğitimden sonra çalışmalarında az da olsa geleneksel sanatlardan etkilenmişlerdir.

Resim sanatı içerisinde yer bulan Türk Halı Sanatı'nın bir sonraki çalışmalarda geliştirilerek az bilinen bir sanat grubu olan Dokuma Resim Sanatı'nın devam niteliği taşıması mümkün olabilir. Yapılan resimlerin düz bir zemin üzerine bir boya tekniği ile ya da karışık tekniklerle kompozisyonlar oluşturması yerine halı veya kilim tezgahları üzerinde belirli estetik değerler ve teknikler kapsamında yer alabilir. Böylece resim sanatından uzaklaşmadan yeni ve modern yapıda halı dokuma tarzları oluşturulabilir. Böylelikle halı sanatının gelecek nesillere Türk Resim Sanatı'yla birleşip modernleşerek tüm dünyaya aktarılması mümkün olabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akbulut, Durmuş (2011), **Türk Resminin Öncüleri**, 2. Baskı, Etik Yayınları, İstanbul.
- Akengin, Gültekin ve Arslan, Asuman Aypek (2017) “Türk Resim Sanatı ve Gelenek”, **Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art**, 3(3).
- Altıntaş, Osman (2014), “Mattiss’in Eserlerinde Oryantalizm”, **İdil Dergisi**, 3(11), 63-78.
- Arıcı, Burcu (2006), “Resim Sanatında Geleneksel Temaların Etkisi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(18), 82-91.
- Artut, Kazım (2006), **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, 6. Baskı, Anı Yayınları, Ankara.
- Aslanapa, Oktay (1973), **Türk Sanatı I.**, 1. Baskı, Kervan yayınları, İstanbul.
- _____ (2005), **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Aytaç, Ahmet (2016), “Selçukludan Günümüze Konya’da Halıcılık Örneğinde Bir Selçuklu Halısında Renk Analizi”, **USAD**, 5, 227-238.
- _____ (2016), “Osmanlı Döneminden Günümüze Konya’da Halıcılık”, **Tarihin Peşinde Uluslar arası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 16, 17-24.
- Baducci Hermes (1987), **Rodos’ta Türk Mimarisi** (Çev. Cemalettin Rodoslu), 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Başkan, Seyfi (1991), **Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Batur, Meral (2016), “Türk Resminde Günlük Yaşam konulu Resimlerde Sembol”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8(144), 193-211.
- Bayraktaroğlu, Suzan (2011), “Osman Hamdi Bey’in Tablolarındaki Bazı Halı Tasvirleri ve Bu Halılardaki Motifin İrdelenmesi”, **Vakıflar Dergisi**, 36, 171-185.
- Bayramoğlu, Meher (2016), “20. Yüzyıl Modern Batı Resim Sanatında Geleneksel Türk Sanatı Örneklerinin Etkisi” **Sosyal Bilimler Dergisi**, 6, 351-366.
- Berk, Nurullah (1943), **Türkiyede Resim**, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul.
- _____ ve Özsezgin, Kaya, (1983), **Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi**, Kültür Yayınları, Ankara.
- _____ (1943), **Türkiye’de Resim**, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul.
- Butler, Adam (2004), **500 Sanatçı 500 Sanat Eseri**, 2. Baskı, Yapı Merkezi Yayınları, İstanbul.

- Canlı, Gülsen (2005), “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Sanat ve Sanatla İlgili Altyapı Hazırlıkları”, Sanat Yazıları IV, **Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi yayınları** 12, 38- 45.
- Cezar, Mustafa (1993), **Osman Hamdi Bey Fotoğraflarla Resim Sergisi Katalog**, İstanbul.
- Çeken, Birsen (2004), “Resim Sanatında Halkbilimsel Ögelerden Yararlanma”, **Milli Folklor**, 64, 94-97.
- Çeken, Dr. Muharrem (Ed.) (2013), **Sanatsal Göstergeler**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Çoruhlu, Yaşar (2000), **Türk İslam Sanatının ABC’si**, 1. Baskı, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Demirbulak, Ayşegül (2012), “Erken Devir Türk Sanatının Kaynakları”, **Marmara Sosyal Araştırma Dergisi**, 3, 1-11.
- Duruçay, Afif s. (1977), “Türk İslam Eserleri Müzeesinde Bulunan 8 Selçuklu Halısı”, **Kültür ve Sanat**, 5. Sayı, 78-85.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi** (1997), Yem Yayınları, 3, İstanbul.
- Eldem, Edhem (2010), **Osman Hamdi Bey Sözlüğü**, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erdal Turan (1984), **Günümüz Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu**, Can Yayınevi, İstanbul.
- Erden, Osman (2012), **Modern Sanat Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey**, Tempo Dergisi, Boyut Matbaacılık, İstanbul.
- Eroğlu, Özkan (2015), **Türkiye’de Resim Sanatı**, 1. Baskı, Takne Yayınları, İstanbul.
- Ersoy, Ayla (2004), **500 Türk Sanatçısı**, 1. Baskı, Akdeniz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (2008), **Turkish Plastik Arts**, 1. Baskı, Handbook Series, Ankara.
- _____ (2011), **Traditional Turkish Arts**, 3. Baskı, Handbook Series, Ankara.
- Genç, Mehmet Ali (2012), “D Grubu Ressamlarının Türk Resim Sanatının Gelişimine Olan Katkıları”, **İdil Dergisi**, 1 (5), 405-417.
- Giray, Kıymet (1997), **Çallı ve Atölyesi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Gombrich, E. H. (1999), **Sanatın Öyküsü**, (Çev: Erol-Ömer Erduran), 1. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Güvemli, Zahir (1987), **Resim Sanatı ve Türk Resmi**, Ak Yayınları, İstanbul.
- Haack, Hermann (1975), **Doğu Halıları**, (Çev. Neriman Girişken), 1. Baskı, Atatürk Üniversitesi, Ankara.
- Halı Sanatı Tarihi (2010), <http://halisanati.blogspot.com.tr/p/hali-sanati-tarihi.html> (23.02.2016).
- <http://www.hermitagemuseum.org> (20.05.2016).
- İnankur, Zeynep (1997), **19. Yüzyıl Avrupa’sında Heykel ve Resim Sanatı**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

- Karatepe, İlkay (2001), **Asker Ressamlar Kataloğu**, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul.
- Kardeşlik, Selman (2013), “Avrupa Resim Sanatında Tasvir Edilen Anadolu Selçuklu Halıları”, **Vakıf Restorasyon Yıllığı**, 6, 41-51.
- Kılıç, Erol (2012), “Çağdaş Resim Sanatının Oluşumunda Doğu ve İslam Sanatlarının Etkisi”, **Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi**, Erzurum, 49-70.
- Kılıç, Erol (2013), “Çağdaş Türk Resminde Geleneksel Etkileşim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 6(25), 327-340. http://www.Sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi25_pdf_ozelsayi/kilic_erol.pdf 07.05.2017.
- Kuban, Doğan (Ekim 1994), **100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi**, 6.Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2006), **Türk El Dokuması Halı Kataloğu**, 5 Cilt, Ankara.
- Lemaire, Gerard – Georges (2008), **The Orient In Western Art**, 1. Baskı, Ullmann Publishing.
- Little, Stepen (2008), **İzmler, Sanatı Anlamak**, 2. Baskı, Yem Yayınları, İstanbul.
- Lynton, Norbert (2004), **Modern Sanatın Öyküsü**, (Çev. Cevat Çapan, Sadi öziş) 3. Baskı, Remzi kitabevi, İstanbul.
- Müftüoğlu, Mustafa Orkun (2008), “XIX. Yüzyıl Türk Resim Sanatı ve Biçimsel Sorunları”, **Sanat Dergisi**, 14. Sayı, 95-103.
- Orhan. Hande. A. (2007), “Henri Matisse’in Sanatında Zaman ve Mekan Kavramı”, **Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 47(1), 77-78, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/919/11466.pdf>
- Ögel, Bahaeddin (1978), **Türk Kültür Tarihine Giriş-3**, Kültür Bakanlığı Yayınevi, Ankara, s. 143-151.
- Önder, Mehmet (1973), “Anadolu’da Halı Kilim Demek”, **Sanat Dünyamız**, 1(1), 92-101.
- Önel Kurt, Emine (2010), “1980 Sonrası Modern Türk Resminde Geleneksel Bir Motif Olarak Dinsel Simgelerin Kullanımı”, Barış Tut (Ed.), **Gelenekten Çağdaş Modern Türk Sanatında Kültürel Bellek**, 1. Baskı, Modern Sanat Müzesi, İstanbul.
- Özçelik, Serpil (Mayıs 2002), “Kilimin Tarihi Geçmişi ve Sembolizm”, Gündegül, Açıköney Parlar, **Türk Kültür ve Sanatından Kesitler**, 1. Baskı içinde (85-89), Lebib Yalkın Matbaası, Ankara.
- _____ (2014), Geçmişten Bugüne Halı ile Tarihi Bir Yolculuk, **Vakıflar Dergisi**, (41), 185-198.
- Özkavruk Adanır, Elvan ve İleri, Berna (2013), “Oryantalist Resimlerde Türk Halıları”, **Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi**, 10, 71-80.
- Özsezgin, Kaya (1982), **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı**, 3. Cilt, Tıglat Sanat galerisi, İstanbul.

- Özsezgin, Kaya (1994), **Dağ Şevket**, Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedik Sözlük, 157.
- Özsezgin, Kaya (1996), **Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonu=The Collection of İstanbul Museum of Painting and Sculpture Mimar Sinan University**, (Çev. Caroline Williams, Sevim Karabıyık), 1. Baskı, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Pamir Akbil, Fatma (1970), **Türk El Sanatlarından Örnekler Milli Eğitim Bakanlığı Topkapı Sarayı Müzesi Alay Köşkü Prof. Kenan Özbel Koleksiyonu**, 1. Baskı, Akademi Yayınları, İstanbul.
- Perdahçı, Nurcan (2011), “XVI- XVIII. Yüzyıl Avrupa Resim Sanatı’nda Uşak Halıları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13(1), 275-291.
- Savçın, Begüm t.y. Avrupa Resim Sanatında Türk Halılarının kullanılışı, **Halı**, http://www.hali.com.tr/arsiv/haber/dergi/10/avrupadakullanım_10_devam.htm 08.09.2016.
- Soylu, Rasim. Köroğlu,D. (2017). “Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Aşık Veysel” Adlı Resminin Göstergebilim Çözümlemesi”, **İdil Dergisi**, 6 (35), 1987-2001.
- Sözen, Metin (1998), **Geleneksel Türk El Sanatları**, 1. Baskı, Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul.
- Sümer, Faruk (1984), “Anadolu’da Türk halıcılığına Dair En Eski Tarihi Kayıtlar”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Türk Halıları Özel sayısı 32, 44-51
- Şerifoğlu, Ömer Faruk (2011), **Bedri Rahmi Eyüboğlu**, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Şimşek, Hatice (2014), “Ressam Şevket Dağ’ın Hayatı ve Sanatına Genel Bir Bakış” 2, 320 – 328.
- Tansuğ, sezer (1994), **Halil Paşa**, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 119.
- Turani, Adnan (1984), Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı, Türkiye İş bankası Kültür Yayını, Ankara.
- Turani, Adnan (2010), **Dünya Sanat Tarihi**, 14. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Türkmen, Nalan (Mayıs 2002), “Türk Halı Sanatının Tarihsel Gelişimi” , Gündegül, Açıköney Parlar, **Türk Kültür ve Sanatından Kesitler**, 1. Baskı içinde (91), Lebib Yalkın Matbaası, Ankara.
- URL, “Hoca Ali Rızanın 12 Önemli Eseri” (2016), <http://www.leblebitozu.com/hoca-ali-rizanın-12-onemli-eseri/> (19.04.2017)
- Uz, Ayfer (2012), “Tuvale Yansıyan Anadolu Kültürü”, **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 1(1), 65-73.
- Yazıcıoğlu, Önder (2010), **Türklerin Kültür Tarihi**, 1. Baskı, Kalipso Yayınları, İstanbul.
- Yetkin, Şerare (1974), **Türk Halı Sanatı**, 1. Baskı, İş bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, Gülgün (2009), **Tezgahtan Tuvale On yedinci Yüzyıl Hollanda ve Flaman Resminde Osmanlı Halıları**, 1. Baskı, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

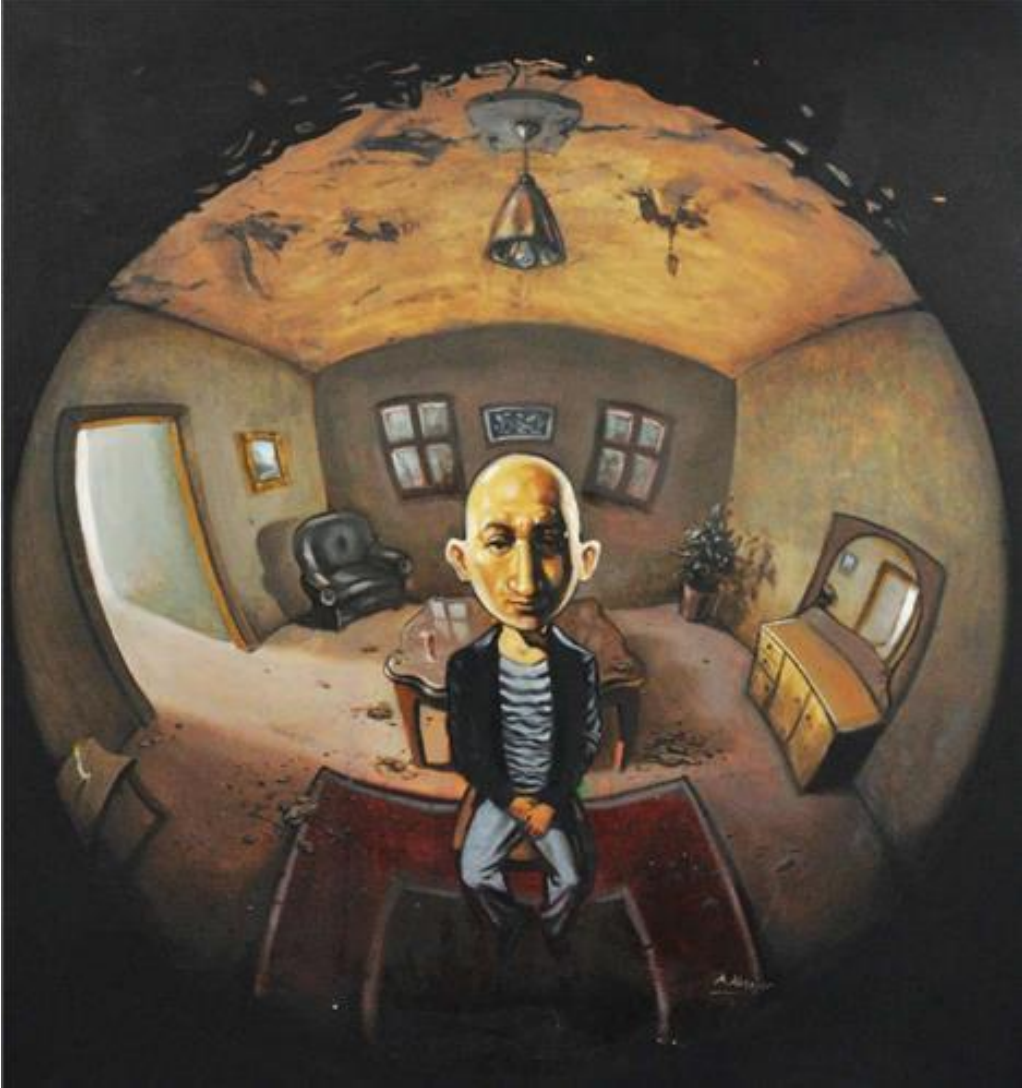
EKLER

Ek 1: Bahriyeli İsmail Hakkı bey, “Bozcaadalı Hasan Hüsni Paşa”, 184x250 cm, 1306, TÜYB, Deniz Müzesi Koleksiyonu

Kaynak: Antikalar (2010), <http://www.antikalar.com/ismail-hakki-bey/> (19.04.2017)

Ek 2: Alpay Aksayar, “İsimsiz”, 120x110 Tual Üzerine Yağlıboya

Kaynak: Alp Ayaksayar (2013), <http://alpayaksayar.blogspot.com.tr/search?updated-max=2015-02-01T15:08:00-08:00&max-results=7&start=8&by-date=false> (08.05.2017).

Ek 3: Bahar Oganer, “Reading Space II” 2014, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 220x125

Kaynak: Warholamag (2013), <http://warholamag.com/bahar-oganer/> (09.05.2017)

Ek 4: Hikmet Karabucak, “Kına Gecesi”, 70x80, TÜYB

Kaynak: Galeri Seher (2017), <http://www.galeriseher.com/tr/products.asp?tc=6&pg=3> (09.05.2017)

Ek 5: Kürşat Zaman, “Kilim ve Kız Karikatür”

Kaynak: Kürşad Zaman (2010), www.kursatzaman.blogspot.com.tr (09.05.2017)

Ek 6: Turgut Atalay, “Tarlada Kadınlar”, 115x148, 2003, TÜYB

Kaynak: Beyaz Art (2017), <http://www.beyazart.com/sanatci/Turgut-Atalay> (09.05.2017).

ÖZGEÇMİŞ

Merve DAVŞANCI, 29.01.1991 tarihinde Edirne İli'nde doğdu. 2002 yılında Tekirdağ Hayrabolu İlçesinde Cumhuriyet İlkokulu'nu; 2005 yılında Tekirdağ Hayrabolu İlçesinde Melek ÜNER Ortaokulunu; 2009 yılında Tekirdağ Güzel Sanatlar Lisesi'ni; 2013 yılında da Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi – Eğitim Fakültesi, Resim Öğretmenliği'ni bitirdi. 2013 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalında Yüksek Lisans programına başladı. 2015 yılında Trabzon Çarşamba İlçesinde İmam Hatip Ortaokulu ve Sağlık Meslek Lisesi'nde İngilizce branşında ücretli öğretmenlik yaptı. Eğitim hayatı boyunca bir çok kurslar, konferanslar ve etkinliklere katıldı.

2007-2009: Tekirdağ Anadolu güzel sanatlar lisesi dönem sergisi,

2009-2013: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü sınıf Resim ve Heykel sergileri,

2013: Bolu Kültür Merkezinde, Kişisel karma resim sergisi,

2017: KTÜ Meslek Yüksek Okulu, Tekstil Bölümünün düzenlemiş olduğu “Yazmalardaki El İzleri” konulu Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumunda “Resim Sanatında Türk Halı ve Kilim” isimli bildirisi ile katıldı.

DAVŞANCI, evli olup İngilizce bilmektedir.